

УВАГА!

Авторські права на текст програми “Зарубіжна література, 5—12 кл.” належать Міністерству освіти і науки України та авторам програми. Авторське право на видрук програми (враховуючи редагування, коректуру, верстку, художнє оформлення) належить видавництву “Перун” згідно з “Угодою № 17/1-05 на випуск підручників (навчальної літератури) від 26.01.2005 р.” між Міністерством освіти і науки України та видавництвом “Перун”.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Головною метою вивчення предмета “Зарубіжна література” в загальноосвітній школі є залучення учнів до найвищих досягнень світової літератури і культури, загальнолюдських і національних духовних цінностей, виховання естетичного смаку, високої читацької та загальної культури, вироблення імунітету проти низькопробних явищ масової культури.

Для досягнення цієї мети необхідно розв’язувати такі основні **завдання**:

- *формувати* в учнів уявлення про художню літературу як мистецтво слова, важливу складову системи мистецтв і духовної культури як окремих народів світу, так і всього людства;
- *виховувати* повагу до духовних скарбів людства і, зокрема, українського народу; расову, етнічну, соціальну, гендерну, релігійну, індивідуальну толерантність водночас із принциповим нонконформізмом, здатністю формувати й активно відстоювати власну точку зору, свою систему життєвих цінностей і пріоритетів, прагненням мати ніким не нав’язане світобачення, не бути об’єктом маніпуляцій, зберігати й продовжувати кращі національні традиції, не сприймати культу сили й переваги матеріальних цінностей над духовними;
- *навчати* школярів сукупності відомостей про вершинні явища світового літературного процесу, загальні закономірності його перебігу від найдавніших часів до сьогодення;
- *давати* школярам оптимальний обсяг літературознавчих понять і термінів, необхідних для повноцінного аналізу та інтерпретації художніх текстів, розуміння головних закономірностей перебігу літературного процесу;
- *відпрацьовувати* з учнями вміння й навички аналізу та інтерпретації художнього тексту, здатність сприймати його з розумінням задуму і стилю автора, бачити кожний конкретний твір у літературному, культурному та історичному контекстах;
- *навчати* школярів визначати національну своєрідність і загальнолюдську значущість творів світової літератури, зокрема у зіставленні з творами української літератури та інших видів мистецтва;
- *розвивати* усне і писемне мовлення школярів, а також їхнє мислення (образне, асоціативне, абстрактне, логічне та ін.);
- *формувати* в учнів потребу в читанні літературних творів, здатність насолоджуватися мистецтвом слова, а також “привласнювати” духовний потенціал художньої літератури, реалізувати його у власному житті;
- *відпрацьовувати* навички розрізнення явищ елітарної та масової культури;
- *прищеплювати* школярам вишуканий естетичний смак.

Програму побудовано за трьома основними лініями Державного стандарту: **аксіологічною**, **літературознавчою** і **культурологічною**, що відбилося як у доборі матеріалу, так і в структуруванні його за етапами навчання.

Навчальний матеріал програм розподілено за такими рубриками:

- “Кількість годин (відведених на вивчення розділу/теми)”;
- “Зміст навчального матеріалу (конкретне змістове наповнення розділу/теми)”;
- “Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів”.

Головним об'єктом вивчення на уроках зарубіжної літератури є тексти літературних творів. Звичайно, це не применшує важливості засвоєння школярами певного обсягу відомостей про життя письменників, добу написання творів, художні системи, до яких вони належать. Однак учителю **особливу увагу слід звертати на роботу безпосередньо з художнім текстом**, тому слід дуже обережно й зважено користуватися різноманітними дайджестами, скороченими варіантами творів тощо. Адже для навчального процесу важливе не стільки механічне запам'ятовування учнями сюжетних ліній і різноманітних фактів із літературних творів, скільки їх аналіз та інтерпретація, уміння бачити художні деталі, розуміти творчий задум письменника та оцінювати особливості його реалізації, насолоджуватися самим процесом читання, немов “переживаючи” події твору. Саме така робота допоможе школярам сприйняти літературу як мистецтво слова.

Крім того, це є відповіддю на нагальну вимогу сучасності: **формувати школяра не як пасивного споживача певного обсягу раз і назавжди даної інформації** (яка чимдалі частіше застаріває майже одночасно з виходом підручників у світ), **а як особистість, здатну самостійно її здобувати, поновлювати, коригувати та інтерпретувати протягом усього свого життя**. Адже будь-який, в т. ч. художній, текст є головною одиницею передачі інформації, тому робота саме з повним твором (передовсім великого обсягу) вчитиме школярів “приборкувати” значний обсяг інформації, тим самим готуючи молодь до відповіді на “виклики ХХІ століття”, комп'ютеризованого “інформаційного суспільства”, що є необхідним для кожної сучасної людини.

Ще одним важливим аспектом підготовки учня є **надання йому в процесі вивчення зарубіжної літератури не лише літературної, а й мовної освіти**. Адже жодні лінгвістичні вправи не замінять навичок користування мовою, тобто розвитку мовлення. Курс літератури, особливо в старших класах, може дати для реальної мовної компетенції учнів не менше, а навіть більше, ніж власне мовні дисципліни. Так, донедавна в старших класах мова майже не вивчалася, а мовна грамотність населення України була значно вищою, ніж зараз.

Працюючи з вершинними творами світової літератури в найкращих українських перекладах, **учні опановують саме нормативну літературну мову**, чого вельми бракує усьому сучасному українському суспільству, особливо, враховуючи зовсім недавній час набуття українською мовою статусу державної, фактичну відсутність єдиного мовного еталона навіть у філологічних колах, ЗМІ та інших авторитетних джерелах розповсюдження мовного еталона й етикету в Україні, розмивання мовної норми різноманітними чинниками (вплив діалектів, арго, суржику, діаспорного варіанта українського мовлення, різке падіння загального рівня освіти суспільства тощо).

У програмі широко представлені різні національні літератури світу. Тому **використання на уроках зарубіжної літератури оригінальних текстів** (творів Байрона — англійською, Гюго — французькою, Міцкевича — польською, Достоевського — російською і т. д.) **сприятиме опануванню школярами іноземним мовленням**, що теж є важливою потребою відкритого європейського суспільства, яке будує Україна.

Критерії оцінювання результатів навчальної діяльності школярів на уроках зарубіжної літератури загалом відповідають загальнодержавним, затвердженим Міністерством освіти і науки України. Водночас такому оцінюванню покликана сприяти також згадана рубрика **“Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів”**, в якій деталізовані конкретні вимоги до школярів за кожною програмовою темою.

Для стимулювання творчості вчителя виділяється **резервний час** — по 8 годин на рік у кожному класі. Кількість годин на вивчення конкретних тем і творів має орієнтовний характер. Резервний час учитель може використати на власний розсуд: додати години на вивчення якоїсь програмової теми, увести до кола вивчення додатковий твір тощо. Години на уроки розвитку зв'язного мовлення і позакласного читання вчитель виокремлює самостійно із загальної кількості годин, відведених на конкретний розділ/тему, виходячи з конкретних умов роботи.

Під час календарно-тематичного та поурочного планування вчителів слід враховувати, з одного боку, обсяг і структуру навчального матеріалу програми, запропоновані в розділі “Зміст навчального матеріалу”, з другого — конкретні вимоги до рівня навчальних досягнень учнів із зарубіжної літератури, закладені до розділу “Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів”.

Оскільки програма розроблена відповідно до вимог чинного Державного стандарту базової повної загальної середньої освіти, узгоджена з програмами освітніх галузей, **словесник може краще координувати викладання зарубіжної літератури з іншими шкільними дисциплінами гуманітарного й естетичного циклів** (“Українська література”, “Історія України”, “Всесвітня історія”, “Музичне мистецтво”, “Художня культура” та ін.).

Така координація, з одного боку, **дозволить уникнути дублювання змісту навчального матеріалу**, який школярі отримують на уроках із суміжних предметів, з другого — **сприятиме формуванню в учнів цілісної картини світу**, “розсипаної” в мозаїці численних шкільних навчальних дисциплін.

5-й клас

(70 год, 2 год на тиждень)

(резервний час — 8 год)

№ п/п	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1.	4	ВСТУП Література і фольклор — скарбниця духовних багатств людства. Фольклор — усна народна творчість. Прислів'я та приказки — малі жанри фольклору, джерело народної мудрості.	Учень: <i>називає</i> перелік літературних творів, які вивчатимуться протягом навчального року; <i>обґрунтовує</i> сенс вислову “література і фольклор — скарбниця духовних багатств людства”; <i>наводить приклади</i> декількох прислів'їв та приказок різних народів світу; <i>розпізнає, пояснює і порівнює</i> прямий і переносний сенс вивчених прислів'їв і приказок. <i>Теорія літератури (ТЛ)</i> Називає малі жанри фольклору: прислів'я, приказки.
2.	6	НАРОДНА КАЗКА Казка як жанр фольклору. Зображення в ній життя, поглядів і характеру народів, мрій, бажань і сподівань її творців. Боротьба добра зі злом — головний конфлікт народної казки. Реальне та фантастичне в ній. Казка про тварин — один із найдавніших різновидів казки. Брати Грімм. “Пані Метелиця” Брати Грімм — відомі збирачі німецьких народних казок. Точність фіксації, дбайливе ставлення до оригіналу.	Учень: <i>переказує</i> зміст казки “Пані Метелиця”; <i>висловлює</i> судження про повчально-виховний характер народної казки; <i>визначає</i> головний конфлікт народної казки (боротьба добра зі злом); <i>дає оцінку</i> персонажам казки з огляду на їхні вчинки та моральні якості; <i>виразно читає</i> казку (в т. ч. “в особах”); <i>пояснює</i> , чому братів Грімм називають збирачами, а не авторами казок; <i>перелічує</i> назви 2—3 найвідоміших казок, записаних братами Грімм (“Хоробрий кравчик”, “Гензель і Гретель” та ін.);

		Уславлення любові до праці та інших людських чеснот у казці “Пані Метелиця”.	<p><i>розкриває</i> своєрідність конфлікту казки “Пані Метелиця”: різне ставлення її героїв до праці та інших людських цінностей і чеснот: поваги до старших, поцінування не лише матеріальних (дочка), а передовсім духовних і моральних цінностей (пасербиця);</p> <p><i>дає оцінку</i> людським якостям персонажів казки з огляду на їхні вчинки, ставлення до роботи, інших людей і т. ін.;</p> <p><i>усно переказує</i> вибрані епізоди казки “Пані Метелиця”.</p> <p><i>ТЛ Наводить приклади</i> типової будови казки: зачин, кінцівка, повтори (часто — триразові) тощо;</p> <p><i>дає визначення</i> понять оригінал і переклад, народна казка, “мандрівний сюжет”.</p>
3.	18 4	<p>ЛІТЕРАТУРНА КАЗКА</p> <p>Олександр Пушкін (1799—1837). Вступ до поеми “Руслан і Людмила”</p> <p>О. Пушкін — видатний російський поет, шанувальник народної казки. Уславлення народної казки у вступі до поеми “Руслан і Людмила”.</p>	<p>Учень:</p> <p><i>називає</i> казкових героїв, згаданих у вступі до поеми “Руслан і Людмила”, а також 1—2 казки, в яких цих героїв він зустрічав раніше; <i>виразно читає напам’ять</i> вступ до поеми О. Пушкіна.</p>
	4	<p>Шарль Перро (1628—1703). “Попелюшка”</p> <p>Перро як основоположник європейської літературної казки. Збірка “Казки моєї матінки Гуски, або Історії минулих часів із повчаннями” та її найпопулярніші сюжети. “Попелюшка”. Поетизація працьовитості та скромності, ідея винагороди за людські чесноти та страждання, віра в перемогу добра над злом.</p>	<p>Учень:</p> <p><i>пояснює</i>, що Шарль Перро є основоположником європейської літературної казки;</p> <p><i>називає</i> найпопулярніші казки зі збірки Ш. Перро “Казки моєї матінки Гуски, або Історії минулих часів із повчаннями”, а саме: “Червона шапочка”, “Кіт у чоботях”, “Хлопчик, мов мізинчик”, “Спляча красуня”, “Синя борода” та ін.;</p> <p><i>називає</i> причини популярності сюжету про Попелюшку в світовій культурі (у казці є мотиви і проблеми, які були, є і завжди будуть актуальними як для окремої людини, так і для усього людства: незаслужені страждання і несправедливість; повага до працелюбства як високої людської чесноти; винагорода Попелюшці за її важку працю і моральні якості);</p> <p><i>відрізняє</i> твір Шарля Перро від його пізніших інтерпретацій (братів Грімм, різних кіно- і мультиплікаційних версій тощо);</p> <p><i>характеризує</i> Попелюшку (з елементами опису);</p> <p><i>складає</i> простий план характеристики головної героїні та добирає у тексті приклади</p>

		до розкриття пунктів цього плану.
5	<p>Ганс Крістіан Андерсен (1805—1875). “Снігова королева” Поєднання побутовості й фантастики у казках Андерсена. Перемога щирих людських стосунків над багатствами Снігової королеви. Авторська оцінка героїв твору.</p>	<p>Учень: <i>перелічує</i> назви та персонажів найвідоміших казок Андерсена: “Принцеса на горошині”, “Дюймовочка”, “Стійкий олов’яний солдатик”, “Гидке каченя”, “Нове вбрання короля” та ін.; <i>сприймає</i> великий за обсягом текст цілісно; <i>переказує</i> зміст казки “Снігова королева” (в т. ч. від імені однієї з її дійових осіб); <i>називає</i> особливості будови тексту; <i>пояснює</i> роль у будові казки антитези (протиставлення): дружба — влада, щирі людські стосунки — угода між Каєм і Сніговою королевою; гаряче серце Герди (добро) — крижаний поцілунок Снігової королеви і крижане серце Кая (зло) тощо; <i>стисло переказує</i> епізод казки за (вибором учителя); <i>складає</i> усний опис одного з героїв казки (Кая, Герди або ін.). <i>ТЛ</i> Дає визначення поняття антитеза, наводить приклади антитези з казки “Снігова королева”.</p>
5	<p>Самуїл Маршак (1887—1964). “Дванадцять місяців” Казкові мотиви у п’єсі. Протиставлення образів пасербиці — з одного боку, та мачухи і її рідної дочки — з другого, як втілення конфлікту добра та зла. Підлабузництво підлеглих та необмежена влада — головні причини спотворення характеру принцеси. Особливості драматичного твору. Діалог як засіб розкриття змісту та ідеї п’єси.</p>	<p>Учень: <i>переказує</i> зміст п’єси-казки Маршака “Дванадцять місяців”; <i>сприймає</i> великий за обсягом текст цілісно; <i>виділяє</i> казкові мотиви: “мандрівний” сюжет — протиставлення рідної дочки й пасербиці; чарівний предмет (перстень); чарівні помічники (дванадцять місяців); чарівні перетворення (баби та її дочки на собак) і події (фантастично швидко зміна пір року) тощо у п’єсі і робить висновок, що одним із джерел твору є народна казка; <i>пояснює</i> роль протиставлення образів (з одного боку — пасербиці, з другого — баби та її дочки) як втілення головного конфлікту п’єси — протистояння добра та зла; <i>пояснює</i>, що підлабузництво підлеглих та необмежена влада — головні причини спотворення характеру принцеси; <i>виразно читає</i> (за особами) вибрані вчителем уривки п’єси-казки. <i>ТЛ</i> Дає визначення поняття драматичний твір.</p>
4.	<p>15 ЛІТЕРАТУРА І СВІТ ПРИРОДИ 6 Редьярд Кіплінг (1865—1936). “Мауглі”</p>	<p>Учень: <i>переказує</i> зміст казки “Мауглі”, історію вихованця джунглів Мауглі;</p>

	<p>Історія Мауглі, вихованця джунглів. Основні персонажі казки та їх характеристика. Головний закон джунглів і світ людей.</p>	<p><i>сприймає</i> великий за обсягом текст цілісно; <i>відтворює</i> події казки в хронологічній послідовності; <i>пояснює</i> відмінність художнього світу казки від реального світу (реальні діти-“мауглі” втрачають здатність до спілкування з людьми); <i>розмірковує</i> над сенсом протиставлення світу джунглів і світу людей; <i>наводить приклади</i> відповідності світу звірів і світу людей; <i>характеризує</i> основних персонажів казки і висловлює своє ставлення до них; <i>відрізняє</i> твір Р. Кіплінга від його пізніших інтерпретацій (в т. ч. різних кіно- і мультиплікаційних версій). <i>виразно читає</i> опис Багіри й висловлює судження про його роль у творі.</p>
2	<p>Алкман (VII ст. до н. е.). “Сплять усі верховини гірські...” Йоганн Вольфганг Гете (1749—1832). “Нічна пісня подорожнього”</p>	<p>Учень: <i>аналізує</i> вірш Алкмана як один із перших у світовій літературі поетичних пейзажів, що навіюють читачеві певний настрій: відчуття душевного спокою, умиротворення;</p>
3	<p>Михайло Лермонтов (1814—1841). Из Гете (“Горные вершины...”) Зображення природи різними поетами: спільне та відмінне в описах. Взаємозв’язок стану людської душі та опису природи. “Олюднення” природи у віршах.</p>	<p><i>аналізує</i> вірш Гете як суголосний поезії Алкмана, <i>знаходить</i> спільні риси в двох творах (образи гірських вершин, сонних птахів, створення настрою спокою); <i>порівнює</i> переспів Лермонтова з віршем Гете: навіювання душевного спокою, спільні художні образи (гірські вершини, послухе птаство і т. д.); <i>виразно читає</i> поезії, намагаючись відтворити інтонацією їхній настрій; <i>порівнює</i> відомості про пейзаж, отримані на уроках музичного та образотворчого мистецтва і зарубіжної літератури. <i>ТЛ Наводить</i> приклади використання епітетів у текстах поезій.</p>
2	<p>Федір Тютчев (1803—1873). “Я знаю в пра́осені пору...” Тонкий ліризм поезії Тютчева. Замилування осінньою природою і майстерність поетичного вислову.</p>	<p>Учень: <i>виразно читає і аналізує</i> вірш, звертаючи увагу передовсім на красу “золотої осені”, гармонійну єдність природи і людини: завмирає природа і закінчує свою працю людина; <i>знаходить</i> у вірші епітети (марна борозна, блакить прозора) і пояснює їхню роль (створення переконливих, художньо досконалих образів: краса природи, гармонія природи і людини).</p>
2	<p>Мацуо Басьо (1644—1694). Хоку Одухотворення природи — характерна ознака японської культури. Природа як джерело натхнення, а її зображення —</p>	<p>Учень: <i>виразно читає</i> тривірші (хоку) “На всохлу гілку...”, “Старий ставок...”, “Соловей на гілці...”, “Метелик літає...” та ін.;</p>

		<p>засіб вираження почуттів японців. Характерні ознаки хоку.</p>	<p><i>виділяє</i> характерні ознаки хоку: постійну кількість рядків, стислість, увагу до деталі, “сезонні слова” (наприклад, весна — “квітуха слива”, “сакура”, “соловей”, “ластівка”; осінь — “хризантема”, “іній”) тощо; <i>обґрунтовує</i> тезу про повагу до самобутності культури будь-якого народу як необхідну рису сучасної людини; <i>виразно читає</i> напам’ять поезії про природу. <i>ТЛ Дає</i> визначення поняття <i>хоку</i>, називає його жанрові ознаки.</p>
5.	10 2	<p>СВІТ ДИТИНСТВА Й МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ В ЛІТЕРАТУРІ Роберт Бернс (1759—1796). “Чесна бідність” Уславлення у вірші справжніх людських чеснот. Віра у світове братерство — основна ідея твору. Антитеза як основа його будови.</p>	<p>Учень: <i>виразно читає напам’ять</i> вірш “Чесна бідність”; <i>аналізує</i> вірш, звертаючи увагу на відображення у назві твору життєвих ідеалів поета, уславлення у вірші справжніх людських чеснот: духовності, шляхетності, честі, чесності, розуму та ін., на роль антитези (протиставлення) у втіленні головної думки твору, на особливу емоційну піднесеність твору (окличні й питальні речення); <i>висловлює особисте ставлення</i> до морально-етичних проблем, порушених у вірші.</p>
	8	<p>Марк Твен (1835—1910). “Пригоди Тома Соєра” Сонячний, радісно-бешкетливий світ дитинства в повісті. Том Соєр і Гекльберрі Фінн. Цінності дитинства та їх доля в дорослому житті. Вплив світу дорослих на дитячі стосунки.</p>	<p>Учень: <i>називає</i> основні твори Марка Твена для дітей: “Пригоди Гекльберрі Фінна”, “Принц та злидар” та ін.; <i>переказує</i> зміст та знаходить автобіографічні мотиви повісті “Пригоди Тома Соєра”; <i>сприймає</i> цілісно текст великого обсягу; <i>висловлює судження</i> про багатоплановість твору: з одного боку — радісно-бешкетливий світ дитинства з цінностями і забобонами, неприйнятними у дорослому житті, з другого — глибина морально-етичних проблем (готовність Тома Соєра і Гека Фінна до самопожертви заради порятунку Мефа Потера і вдови Дуглас; необхідність переборювання домінування власних образ заради почуття близьких людей (поведінка Тома Соєра та його друзів до, під час і після проведення заупокійної меси) тощо; <i>висловлює судження</i> про причини популярності повісті; <i>характеризує</i> літературних героїв на основі їхніх портретів, вчинків та переживань, ставлення до них інших персонажів; <i>знаходить</i> комічне в тексті і пояснює його роль (характеристика персонажів);</p>

			<i>висловлює особисте ставлення до персонажів повісті, аргументуючи свою точку зору цитатами і прикладами з тексту; переказує письмово вказаний учителем фрагмент повісті (на безлюдному острові, у печері або ін.).</i> <i>ТЛ Дає визначення поняття повість.</i>
6.	5	ІЗ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХХ—ХХІ ст. Дитяча література ХХ—ХХІ ст. (огляд). Найвідоміші письменники та найпопулярніші твори для дітей.	Учень: <i>розповідає про улюблену книжку дитячого письменника ХХ—ХХІ ст. і вмотивовує свої вподобання;</i> <i>характеризує улюбленого літературного героя;</i> <i>висловлює судження про основні проблеми, порушені письменником.</i>
7.	4	ПІДСУМОК Узагальнення та систематизація вивченого протягом року матеріалу.	Учень: <i>називає авторів і переказує зміст вивчених протягом року творів;</i> <i>висловлює судження про роль світової художньої літератури як скарбниці духовних багатств людства.</i>

Для вивчення напам'ять

1. Вірш про природу (за вибором учня).
2. О. Пушкін. Вступ до поеми “Руслан і Людмила”.
3. Р. Бернс. “Чесна бідність”.

6-й клас

(70 год, 2 год на тиждень)
(резервний час — 8 год)

№ п/п	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1.	2	ВСТУП Пізнавальне значення світової літератури: зображення в ній життя, побуту, звичаїв, світогляду, духовних і моральних цінностей різних народів світу.	Учень: <i>називає</i> вивчені в 5 класі літературні твори; <i>наводить приклади</i> художніх текстів, із яких дізнався про життя, побут і культуру інших народів світу; <i>пояснює</i> , у чому полягає пізнавальне значення світової літератури (читаючи художні твори, людина дізнається про життя, побут, звичаї, світогляд, культуру, духовні й моральні цінності інших народів світу).
2.	12 5	МІФ І ЛІТЕРАТУРА Міф про виникнення світу в різних народів Причини появи схожих елементів у	Учень: <i>наводить</i> конкретні приклади існування схожих елементів у міфах про виникнення світу різних народів;

		міфах різних народів. Взаємопов'язане та паралельне виникнення цих елементів.	<i>пояснює</i> причини появи схожих елементів у міфах різних народів: 1) Запозичення елементів міфології одного народу іншим народом; 2) Невзаємопов'язане, паралельне виникнення схожих елементів у міфології різних народів, зумовлене насамперед схожістю умов життя, інтересів, життєвих прагнень, ідеалів різних народів світу. <i>ТЛ</i> Дає визначення поняття міф; <i>пояснює</i> , у чому полягає головна відмінність міфу від казки.
	3	Міф про Прометей Велич подвигу Прометей, його самопожертва заради людей. Уславлення цивілізації в міфі. Причини популярності образу Прометей.	Учень: <i>стисло переказує</i> міф про Прометей; <i>пояснює</i> , в чому полягає велич подвигу Прометей; <i>висловлює судження</i> про причини популярності образу Прометей; <i>висловлює особисте ставлення</i> до Прометей, аргументуючи свою точку зору прикладами з міфу.
	4	Міфи про Геракла (1—2 міфи за вибором учителя) Геракл — улюблений герой стародавніх греків. Причини надзвичайної популярності його образу.	Учень: <i>переказує</i> міфи про Геракла і <i>пояснює</i> , чому він став улюбленцем стародавніх греків; <i>наводить</i> приклади наявності в міфах різноманітних фантастичних елементів, вигадки; <i>висловлює особисте ставлення</i> до Геракла, аргументуючи свою точку зору прикладами з міфу; <i>порівнює</i> відомості про давньогрецьку міфологію, отримані на уроках всесвітньої історії та зарубіжної літератури; <i>наводить</i> конкретні приклади втілення в міфах шкали цінностей людини—народу—людства; <i>пише твір</i> “Мій улюблений міфологічний герой”.
3.	4	БАЙКА У СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ Езоп (VI ст. до н. е.). “Вовк і Ягня”, “Крук і Лисиця”, “Мурашка і Цикада”, “Хліборобові діти” Жан де Лафонтен (1621—1695). “Зачумлені звірі” Іван Крилов (1769—1844). “Вовк і Ягня” Байка як жанр літератури та її особливості. Алегоричний та повчальний зміст байки, відображення в ній законів життя людей, народної мудрості: осуд свавілля та насильства, різноманітних людських вад; уславлення працьовитості, розуму,	Учень: <i>переказує</i> близько до тексту зміст зазначених байок; <i>пояснює</i> , чому легендарного Езопа вважають основоположником жанру байки; <i>доводить на конкретних прикладах</i> , що Езопові байки стали невичерпним джерелом сюжетів байок у світовій літературі; <i>наводить приклади</i> та <i>пояснює</i> алегоричний та повчальний зміст вивчених байок, відображення в них законів життя людей, народної мудрості: осуд свавілля та насильства (“Вовк і ягня”, “Зачумлені звірі”), різноманітних людських вад (“Крук і Лисиця”, “Мурашка і Цикада”); уславлення розуму та злагоди між людьми (“Хліборобові діти”); <i>порівнює</i> використання того самого сюжету в

		доброти та інших людських чеснот.	різних авторів (про Вовка та Ягня: Езоп — Крилов — Глібов); висловлює особисте ставлення до проблем, що порушуються у вивчених байках і обґрунтовує свою точку зору прикладами і цитатами з тексту; називає головні жанрові ознаки байки: алегорія; повчальний зміст та ін. виразно читає напам'ять байку (за власним вибором). ТЛ Дає визначення понять байка, алегорія, езопова мова.
4.	8	ЛІТЕРАТУРА І МОРАЛЬНЕ	Учень:
	4	ВДОСКОНАЛЕННЯ ЛЮДИНИ Антон Чехов (1860—1904). “Хамелеон”, “Товстий і тонкий” Висміювання підлабузництва, самоприниження, чиношанування, запопадливості та малодушності у творі. Головні засоби творення комічного та їхня роль у характеристиці персонажів і розкритті ідеї твору. Функції художньої деталі в прозі Чехова. Антитеза як художній засіб і композиційний прийом.	Учень: переказує близько до тексту зміст оповідань А. Чехова “Хамелеон” і “Товстий і тонкий”; наводить конкретні приклади висміювання в творах А. Чехова підлабузництва, самоприниження, чиношанування, запопадливості та малодушності; називає головні засоби творення комічного та пояснює їхню роль у характеристиці персонажів і розкритті ідеї творів; визначає і пояснює функції художньої деталі в прозі Чехова; аналізує роль антитези в творах Чехова; висловлює особисте ставлення до проблем, що порушуються в оповіданнях, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту. ТЛ Називає характерні риси оповідання як епічного жанру.
	4	Чарльз Діккенс (1812—1870). “Різдвяна пісня у прозі” Гуманістичний зміст і висока людяність твору. Життя знедоленої родини Кретчитів. Подорож Скруджа різдвяної ночі в часі й просторі як можливість осягнути своє життя. Причини деградації особистості Скруджа. Переродження Скруджа як наслідок осмислення свого життя. Реальне й фантастичне у повісті. Щасливий фінал як особливість різдвяного оповідання. Композиція твору.	Учень: переказує текст повісті “Різдвяна пісня у прозі”; сприймає великий за обсягом текст цілісно; пояснює значення поняття гуманізм (любов, співчуття до людини), ілюструє це поняття прикладами з тексту повісті Діккенса; наводить приклади реальної (деталі побуту, зображення суспільного устрою Англії тощо) і фантастичної (подорож Скруджа в часі, спілкування з духами тощо) складових “Різдвяної пісні у прозі”; перелічує основні причини деградації Скруджа: зосередженість на матеріальних інтересах і цінностях, жагу до збагачення, влади, байдужість до інших людей; тлумачить факт казкового переродження Скруджа, з одного боку, як характерну рису різдвяної повісті, з другого — як вияв віри письменника у добру сутність людини, яку можна вилікувати від зла; висловлює особисте ставлення до проблем, що

			порушуються у творі, аргументуючи свою точку зору цитатами з тексту; <i>пише твір</i> “Що в житті людини найцінніше?” за повістю Чарльза Діккенса “Різдвяна пісня у прозі”.
5.	24	ЛЮДИНА В ЖИТТЄВИХ ВИПРОБУВАННЯХ 5 Даніель Дефо (бл. 1660—1731). “Робінзон Крузо” Гімн цивілізованій прагматичній людині та її праці. Пригоди та екзотика в романі. Роман Дефо як започаткування “робінзонад”.	Учень: <i>переказує</i> близько до тексту ключові епізоди роману; <i>сприймає</i> великий за обсягом текст цілісно; <i>пояснює</i> , що велика заслуга й новаторство Д. Дефо полягають у тому, що він оспівує важку буденну працю людини, її розум, силу духу, здатність виживати в будь-яких, навіть найтяжчих умовах; <i>характеризує</i> образ Робінзона Крузо; <i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що порушуються в романі, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту; <i>складає</i> цитатний план характеристики образу Робінзона.
	9	Жуль Верн (1828—1905). “П’ятнадцятирічний капітан” Прославлення сили людського характеру в творі. Привабливість образу Діка Сенда. Образ Геркулеса в романі. Засудження рабства. Романтика подорожей, велич науки та знань як основний пафос творів Ж. Верна.	Учень: <i>переказує</i> ключові епізоди роману; <i>сприймає</i> великий за обсягом текст цілісно; <i>ілюструє</i> прикладами з тексту: а) втілення в романі ідеї прославлення сили людського характеру; б) риси Діка Сенда, які роблять його образ надзвичайно привабливим (почуття вдячності до людей, які його, сироту, зростили; усвідомлення браку наукових знань і жага до навчання; мужність, вірність); в) позитивні риси темношкірого Геркулеса: вірність друзям, готовність прийти їм на допомогу в найскрутнішу хвилину, здатність на самопожертву; г) засудження рабства як одну з провідних ідей роману; д) поетизацію романтики подорожей, величі науки й знань як провідного пафосу творів Ж. Верна; <i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що порушуються в романі, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту; <i>пише твір</i> “Велич науки і знань” за романом Жуля Верна “П’ятнадцятирічний капітан”. <i>ТЛ Дає визначення</i> поняття р о м а н .
	3	Джек Лондон (1876—1916). “Жага до життя” Сильний людський характер в екстремальній ситуації. Анонімність головного героя оповідання та її зв’язок з ідеєю твору. Особливості сюжету та ідеї оповідання. Довкілля в зв’язках з головним героєм твору.	Учень: <i>переказує</i> зміст оповідання; <i>виділяє і зачитує</i> ключові епізоди твору; <i>характеризує</i> з використанням цитат образ головного героя твору; <i>пояснює</i> сенс відсутності імені цього героя; <i>визначає</i> роль опису довкілля в оповіданні (пейзаж як емоційне тло до подій твору);

			<i>тлумачить</i> сенс заголовка оповідання.
2	Шандор Петефі (1823—1849). “Коли ти муж, будь мужнім...”. Уславлення людської гідності, самоповаги та мужності, засудження приниження й внутрішнього рабства у віршах Ш. Петефі.	Учень: <i>висловлює</i> судження про проблеми життєвих цінностей і пріоритетів, вибору альтернатив “мужність—боягузтво”, “рабство—свобода”, “самостійний вибір життєвого шляху — покора долі”, порушених у вірші Ш. Петефі; <i>підтверджує</i> свої думки цитатами з тексту; <i>висловлює</i> судження щодо проблемного питання “Що таке справжня мужність?”, спираючись на тексти творів Джека Лондона і Ш. Петефі.	
5	Роберт Льюїс Стівенсон (1850—1894). “Острів скарбів” Романтика подорожей і пригод у романі “Острів скарбів”. Уславлення сміливості, винахідливості, порядності (Джим Хокінс і його товариші). Засудження жаги до збагачення, зрадливості, підступності (пірат Сільвер і його поплічники).	Учень: <i>переказує</i> близько до тексту роман “Острів скарбів”; <i>порівнює</i> його з романом Ж. Верна “П’ятнадцятирічний капітан”: спільний мотив небезпечної подорожі, напруги інтелектуальних, душевних і фізичних сил як необхідної передумови перемоги; <i>зіставляє</i> долю Робінзона Крузо і Бен Гана на безлюдних островах; <i>порівнює</i> образи юнаків Діка Сенда і Джима Хокінса; <i>висловлює</i> судження про головних героїв роману Стівенсона.	
6.	10 4 ЛЮДИНА ТА ЇЇ СВІТ Рей Дуглас Бредбері (нар. 1920). “Усмішка”.	Учень: <i>переказує</i> близько до тексту новелу “Усмішка”; <i>висловлює</i> судження про події, зображені в творі; <i>характеризує</i> Тома й розмірковує, чому той, на відміну від натовпу, не хотів нищити витвір мистецтва; <i>розмірковує</i> про причини деградації людської цивілізації, зображеної в новелі; <i>пояснює</i> сенс заголовку новели та його зв’язок з оптимістичним звучанням фіналу твору; <i>вказує</i> на риси, які відрізняють новелу від оповідання. <i>ТЛ. Дає визначення</i> поняття н о в е л а.	
6	Антуан де Сент-Екзюпері (1900—1944). “Маленький принц” “Маленький принц” — філософська алегорична казка-притча. Поетизація в ній краси чистих людських взаємин. Сенс подорожі Маленького принца Всесвітом. Алегоричні образи. Головні життєві цінності у казці.	Учень: <i>переказує</i> близько до тексту зміст філософської казки-притчі; <i>наводить приклади</i> поетизації в ній краси чистих людських взаємин і почуттів (вірність Троянді, відповідальність перед друзями: “ми відповідальні за тих, кого приручили” тощо); <i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що порушуються в творі, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту; <i>знаходить</i> приклади втілення головних життєвих	

			цінностей у казці, тлумачить її алегоричний сенс. <i>усно описує</i> одну з планет, що відвідав Маленький принц. <i>ТЛ</i> Дає визначення понять алегорія і притча.
7.	2	ПІДСУМОК Узагальнення та систематизація вивченого протягом року матеріалу.	Учень: <i>називає</i> авторів і <i>переказує</i> зміст вивчених протягом року творів; <i>висловлює</i> і <i>аргументує</i> судження про пізнавальне значення світової літератури: зображення в ній життя, побуту, звичаїв, світогляду, духовних і моральних цінностей народів світу.

Для вивчення напам'ять

- 1—2 байки (за вибором учня).
- Ш. Петефі “Коли ти муж, будь мужнім” (уривок за вибором учня).

7-й клас

(70 год, 2 год на тиждень)
(резервний час — 8 год)

№ п/п	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1.	2	ВСТУП Роль художньої літератури у формуванні життєвих цінностей людини.	Учень: <i>висловлює</i> судження про роль літератури у формуванні життєвих цінностей людини (література як скарбниця духовних / моральних і естетичних багатств людства; її пізнавальне значення; становлення і розвиток особистості під час читання тощо); <i>розрізняє</i> художній світ твору та реальний світ життя, <i>наводить приклади</i> їх невідповідності; <i>називає</i> прочитані твори, які справили на нього найбільший емоційний вплив; <i>обґрунтовує</i> особистий вибір літературних героїв для наслідування або ненаслідування.
2.	14	ГЕРОЇЧНІ ПІСНІ Й БАЛАДИ У СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ	Учень: <i>пояснює</i> , що головним героєм давньоруських билин є богатир, патріот своєї землі, захисник слабких і ображених;
	2	Давньоруські билини про Іллю Муромця (за вибором учителя) Легендарна історія Київської Русі як сюжетна основа билин. Втілення в них уявлень про патріотизм, героїзм, ідеальних народних героїв.	<i>доводить прикладами</i> з тексту, що в билинах оспівується почуття власної гідності людини; <i>виразно читає</i> і <i>аналізує</i> давньоруську билину.
	2	Фольклорні балади про Робіна Гуда	Учень:

	(за вибором учителя) Легенди про шляхетного розбійника Робіна Гуда — втілення мрії англійського народу про захисника від несправедливості. Історичне тло балад. Багатогранність образу Робіна Гуда, його друзі та вороги.	<i>розповідає</i> про шляхетного розбійника Робіна Гуда, захисника бідних і ображених людей; <i>визначає і підтверджує</i> цитатами з балади риси характеру Робіна Гуда: сміливість, шляхетність, почуття власної гідності та справедливості тощо; <i>виразно читає і аналізує</i> англійську народну баладу про Робіна Гуда; <i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що порушуються в баладі, аргументує свою точку зору прикладами і цитатами з тексту.
1	Сербська народна балада “Смерть матері Юговичів”, її стриманий напружений драматизм Ознаки фольклорної балади у творі. Сербські епічні пісні й українські козацькі думи.	Учень: <i>виразно читає та аналізує</i> середньовічну сербську баладу (епічну пісню) “Смерть матері Юговичів”, звертаючи увагу на її напружений драматизм, трагічний сюжет, традиційний епічний мотив; вживання повторів, символіку чисел, монологи-звертання матері тощо. <i>ТЛ Дає визначення</i> поняття ф о л ь к л о р н а б а л а д а .
1	Літературна балада. Франсуа Війон (між 1431—32 — після 1463). “Балада прикмет” Особливості жанру літературної балади.	Учень: <i>виразно читає</i> “Баладу прикмет” і аналізує її, звертаючи увагу на глибокий філософський сенс твору, відчуття складності, суперечливості людської індивідуальності, внутрішнього світу людини; <i>пояснює</i> роль вживання в тексті засобів художньої виразності: антитези, анафори (єдиного початку віршів — “Я знаю...”), епіфори (єдиної кінцівки — “...я знаю все й не знаю лиш себе”) та ін., які сприяють емоційності й композиційній стрункості твору, підкреслюють завершеність думки; <i>виділяє</i> у творі антитези (“шляхи” — “манівці”, “небо щастя” — “сліз долина”, “палац” — “хатина” та ін.) і пояснює їхню роль: створення протилежних образів, які є втіленням багатогранності і суперечливості буття; надання віршовому рядку особливої енергійності.
2	Йоганн Крістоф Фрідріх Шіллер (1759— 1805). “Рукавичка” Утвердження самоцінності людського життя в баладі Шіллера “Рукавичка”.	Учень: <i>характеризує</i> поведінку Кунігунди і Деларжа; <i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що порушуються в баладі, аргументує свою точку зору прикладами і цитатами з тексту; <i>виразно читає і аналізує</i> баладу “Рукавичка”.
2	Йоганн Вольфганг Гете (1749— 1832). “Вільшаний король” Переплетіння психологічного, фантастичного та реального в баладі Гете.	Учень: <i>виразно читає</i> (в тому числі в особах: “від імені” батька, сина й вільшаного короля) баладу “Вільшаний король” і аналізує її, звертаючи увагу на співіснування, переплетіння в ній реального (батько з сином у лісі, вітер, шум дерев) і фантастичного (вільшаний король, його доньки і т. д.) світів;

		<p><i>визначає</i> головну думку твору, різні варіанти її інтерпретації, а саме: за страхом хлопчика, його мареннями криється: а) одвічна боротьба життя зі смертю; б) зіткнення романтичного (фантастичного) та реалістичного світосприйняття;</p> <p><i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що порушуються в баладах, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту.</p>
2	<p>Олексáндр Пушкін (1799—1837). “Пісня про віщого Олега” Поетизація давньоруської минувшини в баладі Пушкіна “Пісня про віщого Олега”.</p>	<p>Учень: <i>розповідає</i>, що в основу “Пісні про віщого Олега” лягла давня легенда про смерть київського князя від свого коня; <i>згадує</i> вступ до поеми “Руслан і Людмила” (5 клас); <i>робить висновок</i> про зацікавленість Пушкіна історією Київської Русі; <i>виразно читає і аналізує</i> “Пісню про віщого Олега”.</p>
1	<p>Роберт Льюїс Стівенсон (1850—1894). “Вересковий мед” “Вересковий мед” Стівенсона як героїчна балада. Уславлення в ній подвигу в непримиренній боротьбі з іноземними загарбниками. Фольклорні елементи в творі.</p>	<p>Учень: <i>розповідає</i> про історичне тло балади (боротьба піктів проти іноземних загарбників); <i>висловлює</i> власне судження про поведінку старого пікта, який пожертвував сином і власним життям, але не відкрив іноземцям таємниці верескового меду; <i>виразно читає і аналізує</i> баладу Р. Л. Стівенсона “Вересковий мед”.</p>
1	<p>Адам Міцкєвич (1798—1855). “Альпухара” (із поеми “Конрад Валленрод”) Мужність і нескореність перед ворогом як провідна думка балади.</p>	<p>Учень: <i>виразно читає</i> баладу “Альпухара” і аналізує її, звертаючи увагу на історичну основу твору (події реконкісти в Іспанії) та її художнє переосмислення (зміщення звичних акцентів: маври — загарбники, іспанці — борці за визволення, переплетіння вигадки і правди), силу духу Альманзора — короля мусульманського, психологізм (неприваблива поведінка приречених іспанців “бенкет між трупів”, “здобич паюють, поділюють бранців” та ін.), використання художніх засобів тощо; <i>знаходить</i> у тексті антитези (“смерть чи покора”, “вмер, сміючись”), епітети (сміх жакхливий, пекельний, страшний), метафори (“п’ють, утопаючи в винах”, “сміхом вуста заміїлись”) і пояснює їх роль в образній системі твору; <i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що піднімаються в баладах, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту. <i>ТЛ Дає визначення</i> поняття літературна балада.</p>

3.	8	<p>ГЕРОЇЧНЕ МИНУЛЕ В ЛІТЕРАТУРІ Вальтер Скотт (1771—1832). “Айвенго” В. Скотт як засновник жанру історичного роману. Зображення в романі “Айвенго” боротьби англосаксів з норманами в XII ст. і уособиць норманів. Широка панорама життя середньовічної Англії. Історія і доля людини: Айвенго, його відданість, чесність, благородство. Ідея віротерпимості. Ровена та Ребека — дві різні долі. Історичний колорит і романтика пригод у творі.</p>	<p>Учень: <i>переказує</i> близько до тексту ключові епізоди роману “Айвенго”; <i>сприймає</i> великий за обсягом текст цілісно; <i>визначає</i> головну тему твору: зображення боротьби англосаксів з норманами в XII ст. і уособиць норманів (принц Джон і король Ричард, уособиці феодальної знаті, які справді мали місце в історії); <i>наводить приклади</i> зображення панорами життя середньовічної Англії (історичного колориту) в романі; <i>висловлює судження</i> про вплив реальних історичних подій, соціального статусу і національності на долю людини; <i>характеризує</i> образи Айвенго, Седрика Сакса, Бріана де Буагільбера та ін.; <i>пояснює</i> втілення у тексті ідеї віротерпимості й національної толерантності; <i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що порушуються в романі, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту.</p>
4.	10 8	<p>УКРАЇНА ТА ЇЇ ІСТОРІЯ В ЛІТЕРАТУРІ Микола Гоголь (1809—1852). “Тарас Бульба” Гоголь і Україна. Зображення в повісті любові до України, героїзму, мужності й ратної звитяги українського народу в боротьбі за рідну землю. Бойове товариство, побут і звичаї запорожців. Втілення в образі Тараса Бульби кращих рис запорозького козака. Остап і Андрій. Картини природи в творі.</p>	<p>Учень: <i>розповідає</i> про зв'язки Гоголя з Україною та її культурою; <i>переказує</i> близько до тексту ключові епізоди повісті “Тарас Бульба”; <i>сприймає</i> великий за обсягом текст цілісно; <i>визначає</i> ідейний зміст твору: зображення любові до Батьківщини, героїзму та подвигу, мужності й ратної звитяги українського народу в боротьбі за рідну землю; <i>розповідає</i> про бойове товариство, побут і звичаї запорожців на основі тексту повісті; <i>характеризує</i> образ Тараса Бульби, звертаючи увагу на втілення в ньому кращих рис запорозького козака і визначення цією домінантою інших його якостей: ставлення до дружини, синів, побуту; <i>порівнює</i> образи Остапа (“добрий козак”) і Андрія (неоднозначність: з одного боку, нестійкість моральних позицій, зрада, а з другого — любов до матері, ставлення до коханої, усвідомлення злочину і прийняття смерті як справедливої кари); <i>пояснює</i> роль пейзажів у творі; <i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що порушуються в повісті, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту; <i>порівнює</i> відомості про козацьку добу, отримані</p>

		на уроках історії України та зарубіжної літератури. <i>ТЛ Дає визначення поняття повість.</i>
	2	Райнер Марія Рільке (1875—1926). Учень: “Пісня про Правду” Рільке і Україна. Уславлення боротьби за незалежність у творі. Роль народної пісні в оповіданні. Україна та її історія очима австрійця Рільке. <i>розповідає про зв’язки Рільке з Україною; знаходить ознаки українського національного колориту в творі; наводить приклади художніх образів, пов’язаних з Україною, і характеризує їх; висловлює судження про роль народної пісні в будові оповідання. ТЛ Дає визначення поняття національний колорит.</i>
5.	9 5	ПРИГОДИ ТА ФАНТАСТИКА Джонатан Свіфт (1667—1745). “Мандри Лемюеля Гуллівера” (ч. I) Сатиричне зображення в повісті англійської дійсності XVIII ст. Ліліпутія — Англія крізь зменшувальне скло сатири. Державний устрій, закони та звичаї Ліліпутії. Війна між Ліліпутією та Блефуску, її причини й наслідки. Учень: <i>переказує зміст твору; сприймає великий за обсягом текст цілісно; аналізує твір, звертаючи увагу на сатиричне зображення англійської дійсності XVIII ст.: Ліліпутія — це Англія крізь зменшувальне скло сатири; розповідає про державний устрій, закони та звичаї Ліліпутії, війну між Ліліпутією та Блефуску, її причини й наслідки, життя Гуллівера у ліліпутів; порівнює старовинні та сучасні закони ліліпутів; знаходить у тексті приклади сатиричного змалювання подій і героїв; висловлює особисте ставлення до проблем, що порушуються в повісті, аргументуючи свою точку зору цитатами з тексту. ТЛ Дає визначення поняття сатира.</i>
	4	Артур Конан Дойль (1859—1930). “Собака Баскервілів” Захоплива інтрига — основа детективного твору. Шерлок Холмс і доктор Ватсон — класичний детективний дует. Всесвітня популярність творів про Шерлока Холмса. Учень: <i>переказує зміст твору і аналізує ключові епізоди; доводить твердження про те, що захоплива інтрига — основа детективного твору; характеризує образи Шерлока Холмса і доктора Ватсона, звертаючи увагу на їхню взаємодоповнюваність (класичний детективний дует); пояснює причини всесвітньої популярності творів про Шерлока Холмса; ТЛ Дає визначення поняття літературний детектив.</i>
6.	8 4	КРАСА ЧИСТИХ ЛЮДСЬКИХ ВЗАЄМИН О. Генрі (1862—1910). “Останній листок” Взаєморозуміння та прагнення зробити добро іншому як засіб подолання життєвих негараздів. Учень: <i>переказує зміст твору і аналізує його, звертаючи увагу на його ідейний зміст: взаєморозуміння та прагнення зробити добро іншому як засіб подолання життєвих негараздів, жанрові особливості, роль деталі тощо; висловлює судження про гуманізм твору;</i>

		Втілення в образі Бермана найкращих людських рис: готовності до непоказної самопожертви та любові до ближнього. Гуманізм твору.	<i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що порушуються в новелі, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту; <i>ТЛ Дає визначення</i> поняття новела, називає її характерні ознаки (напружений, динамічний сюжет; несподіваний фінал).
4		Джеймс Олдрідж (нар. 1918). “Останній дюйм” Своєрідність вирішення проблеми батьків і дітей. Формування характеру Деві в надзвичайних обставинах. Необхідність боротьби “до останнього дюйма”, а також подолання “останнього дюйма”, що розділяє людей, — провідна думка оповідання.	Учень: <i>переказує</i> текст оповідання, визначаючи ключові епізоди; визначає епізод найвищої напруги в творі; <i>формулює</i> головну думку твору: необхідність боротьби “до останнього дюйма”, а також подолання “останнього дюйма”, що розділяє людей; <i>розмірковує</i> про своєрідність вирішення проблеми стосунків батьків і дітей в оповіданні; <i>доводить</i> твердження про те, що екстремальна ситуація допомагає розкрити сутність людини.
7.	7 2	ЛІТЕРАТУРА ПРОТИ ВІЙНИ Олександр Твардовський (1910—1971). “Я був вбитий під Ржевом...”, “На карб не ставте дотепер мені...” Поетизація подвигу у Великій Вітчизняній війні простих солдатів, які полягли “в безіменних болотах”, Батьківщину (“Та у мертвих безмовних є “на безіменних висотах”, але врятували від фашизму Батьківщину і людство. Проблема історичної пам’яті й моральної відповідальності перед тими, хто поліг на війні (“На карб не ставте дотепер мені...”)).	Учень: <i>виразно читає</i> вірші Твардовського і <i>аналізує</i> їх, звертаючи увагу на особливості втілення теми Великої Вітчизняної війни; <i>пояснює</i> провідні думки творів: “Я був вбитий під Ржевом” — воїн загинув, але врятував Батьківщину (“Та у мертвих безмовних є відрада одна: полягли за вітчизну — й врятувалась вона”); “На карб не ставте дотепер мені...” — ліричний герой не винен у тім, що “інші полягли на тій війні”, але він, живий, відчуває якусь внутрішню провину перед ними (“але ж, але ж, але ж...”); <i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що порушуються у творі, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту.
	2	Генріх Белль (1917—1985). “Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...” Засудження війни в творчості Белля. Герой “Подорожнього” як жертва війни. Високий антивоєнний і гуманістичний пафос твору.	Учень: <i>переказує</i> оповідання близько до тексту і <i>аналізує</i> його, звертаючи увагу на засудження війни у творчості Белля (внутрішній монолог юнака про лжепатріотизм; причини, які спонукали його піти на фронт; картини смертей, поранень під час бою тощо), засоби зображення психологічного стану скаліченого юнака (повтори, поступове впізнавання добре знайомого приміщення і т. д.); <i>визначає</i> провідну думку твору: війна протиприродна й антигуманна; <i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що порушуються в оповіданні, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту.
	3	Михайло Шолохов (1905—1984).	Учень:

		<p>“Доля людини” <i>переказує</i> близько до тексту і аналізує Трагічна доля однієї людини як оповідання, зокрема, пояснює сенс його назви; втілення трагедії всього народу під <i>характеризує</i> образ Андрія Соколова, час Другої світової війни. Вміння акцентуючи увагу на випробуваннях, які йому Андрія Соколова залишатися довелося пройти, а також на тому, що в усіх справжньою людиною і патріотом у найскладніших і найдраматичніших життєвих найскладніших і найдраматичніших випробуваннях він залишився справжньою життєвих випробуваннях. людиною;</p> <p><i>знаходить</i> спільне (засудження війни) в оповіданнях німця Белля і росіянина Шолохова.</p>	
8.	2	<p>МИСТЕЦТВО БУТИ ЛЮДИНОЮ Редьярд Кіплінг (1865—1936). “Якщо...” Уславлення сильної особистості, здатної за будь-яких умов і обставин залишатися Людиною, протистояти ницим смакам і думкам юрби, залишатися гідним у стосунках із можновладцями, робити добрі справи, не хизуючись цим.</p>	<p>Учень: <i>виразно читає</i> вірш і <i>аналізує</i> його, звертаючи увагу на втілення в ньому складності й суперечливості буття, перевагу високих моральних і етичних цінностей над нетривкими матеріальними здобутками; <i>визначає</i> провідну думку твору: Людиною має право називатися лише той, хто в будь-яких ситуаціях прагне і вміє залишатися самим собою, йти своїм шляхом у житті, не втрачати почуття гідності ані перед юрбою, ані перед королем, робити добрі справи, не хизуючись цим; <i>називає</i> головні художні засоби втілення авторського задуму: а) анафору (“якщо”); б) антитезу, яка втілена передовсім у контрастивній лексиці (“вистоїш” — “упали духом”, “юрба” — “король” та ін.); <i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що порушуються у вірші, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту. <i>ТЛ Дає визначення</i> поняття а н а ф о р а.</p>
9.	2	<p>ПІДСУМОК Узагальнення та систематизація вивченого протягом року матеріалу.</p>	<p>Учень: <i>називає</i> авторів вивчених протягом року творів і <i>знає</i> їх зміст; <i>узагальнює</i> та <i>систематизує</i> вивчений протягом року матеріал і <i>висловлює</i> власні судження про роль літератури у формуванні шкали життєвих цінностей і пріоритетів людини.</p>

Для вивчення напам'ять

- 1—2 балади (за вибором учня).
- Р. Кіплінг “Якщо...” (закінчений уривок за вибором учня).

8-й клас

(70 год, 2 год на тиждень)
(резервний час — 8 год)

№ п/п	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1.	5 2	<p>ВСТУП</p> <p>Художня література як мистецтво слова, її місце серед інших видів мистецтва.</p> <p>Вільям Вордсворт (1770—1850). “До прекрасного” Уславлення в сонеті “До прекрасного” величезної сили “святого мистецтва”. Вірш Вордсворта як гімн творчості, обоження здатного “дарувати благодать” людини й людству.</p>	<p>Учень:</p> <p><i>називає</i> характерні ознаки художньої літератури як мистецтва слова (на відміну від музики — мистецтва звуку, живопису — мистецтва пензля т. д.);</p> <p><i>виразно читає і аналізує</i> сонет Вільям Вордсворта “До прекрасного”;</p> <p><i>визначає</i> його провідну думку: Мистецтво “в пензлі чи пері” увічніює життя людини й природи, бо спроможне “вирвать мить із плину часу і в ній божисту вічність передать”.</p>
	3	<p>Місце національних літератур у всесвітньому літературному процесі, їх взаємодія і взаємовпливи.</p> <p>Веди (від 2 тис. до н. е.), Біблія (від 12 ст. до н. е.), Коран (від 610—632 рр.) як пам’ятки світової літератури.</p>	<p>Учень:</p> <p><i>характеризує</i> Веди, Біблію, Коран як пам’ятки світової літератури (усна / писемна форма існування, проблема авторства, жанрове розмаїття текстів, ідеї, сюжети, образи, які отримали найбільше поширення у світовій культурі, особливості стилю, коментарі тощо), наводить приклади їхнього впливу на розвиток всесвітнього культурного (літературного) процесу: ці книги — енциклопедія знань, своєрідний культурний фонд, моральний кодекс народів, що їх створили; невичерпне джерело мотивів, тем, сюжетів, образів для мистецтва всього світу.</p> <p><i>ТЛ Дає визначення</i> поняття всесвітній літературний процес (поступальний розвиток світової літератури від найдавніших часів до сьогодення).</p>
2.	16 3	<p>ЛЮДИНА ТА ЇЇ СВІТ У ДАВНІХ ЛІТЕРАТУРАХ</p> <p>Антична (давньогрецька і римська) література — вихідна основа європейських літератур.</p> <p>Оспівування людини та її світу як одна з провідних тем античної літератури.</p> <p>Найвідоміші цикли давньогрецьких міфів: троянський, фіванський, про аргонавтів.</p>	<p>Учень:</p> <p><i>характеризує</i> античну літературу як вихідну основу європейських літератур, невичерпне джерело сюжетів, тем, образів для літературного процесу наступних епох;</p> <p><i>пояснює</i>, що оспівування людини та її світу є однією з провідних тем античної літератури;</p> <p><i>наводить приклади</i> значного впливу давньогрецької та латинської мов на інші мови світу (запозичення слів, абетки тощо), в т. ч. і як мов, якими створювалися відомі художні тексти;</p> <p><i>пояснює</i>, що міф є основою і важливим джерелом сюжетів, тем, образів і мотивів античної літератури, а міфологічне</p>

		<p>світосприйняття — особливу стадією в розвитку художнього пізнання людиною дійсності;</p> <p><i>називає</i> основні цикли давньогрецьких міфів: а) троянський (про події, пов'язані з містом Троєю); б) фіванський (про трагічну долю фіванського царя Едіпа та його доньки Антігони); в) про аргонавтів (про мандрівку корабля “Арго” до Колхіди за золотим руном і події, пов'язані з коханням Ясона і Медеї).</p>
5	<p>Гомер. “Іліада”: Заспів (пісня 1, вірші 1—10), “Щит Ахілла” (пісня 18, вірші 478—608), “Двобій Ахілла й Гектора” (пісня 22, вірші 139—411), “Пріам у Ахілла” (пісня 24, вірші 469—670) Гомер — легендарний основоположник європейської літератури. Гуманістичний пафос “Іліади” — осуд війни та її жорстокості, співчуття людському горю, повага до людини, поетизація її героїзму та подвигу. Образи Ахілла й Гектора як уособлення ідеалу людини, героя, воїна. “Одіссея”: Заспів (пісня 1, вірші 1—21), “Аед Демодок” (пісня 8, вірші 486—520), “Одіссей і кіклоп Поліфем” (пісня 9, вірші 181—566), “Одіссей у Кірки” (пісня 10, вірші 91—399) Пригодницький, казковий і побутовий елементи “Одіссеї”. Звеличення людського розуму, винахідливості та допитливості. Засудження беззаконня, тупої несправедливої сили (кіклоп Поліфем), а також самовпевненості й пихи людини (конфлікт Одіссея з Посейдоном). Образ Одіссея: воїна, ватажка, батька, сина, чоловіка, мандрівника, патріота.</p>	<p>Учень: <i>пояснює</i>, чому Гомер вважається легендарним основоположником європейської літератури: поеми “Іліада” і “Одіссея” створені з неймовірною для такої ранньої доби (до VIII ст. до н. е.) художньою майстерністю; <i>встановлює</i> зв'язки між, з одного боку, троянським циклом міфів (таємниця, яка була відома титанові Прометею: може народитися бог, що буде сильнішим за Зевса; яблуко розбрату, яке на весіллі богині Фетіди, майбутньої матері Ахілла, віддав Афродиті саме троянський царевич Паріс, а також викрадення Єлени і її життя саме в Трої і т. д.) і, з другого боку, поемами Гомера: у згаданих міфах і в поемах Гомера діють ті самі герої: боги Зевс, Фетіда, Афїна, Аполлон; смертні Ахілл, Гектор, Одіссей (зарахований до сонму олімпійців уже після смерті); <i>доводить прикладами</i> з тексту, що поеми Гомера є енциклопедією життя стародавніх греків (так, на щиті Ахілла зображена не лише війна, а й мирне життя еллінів: весільний бенкет, судочинство тощо); <i>пояснює</i>, в чому полягає гуманістичний пафос “Іліади” (Гомер засуджує війну та її жорстокість, співчуває людському горю, поважає людину, поетизує її героїзм та подвиги; <i>характеризує</i> образи Ахілла й Гектора як уособлення ідеалу людини, героя, воїна; <i>наводить приклади</i> використання в “Одіссеї” пригодницького (романтика подорожей, відкриття нових для героїв, земель тощо), казкового (чарівні персонажі, відвідини Аїду і т. ін.) і побутового (побут Ітаки, життя греків і т. д.) елементів; <i>аргументує</i> прикладами з тексту думку про те, що провідним пафосом “Одіссеї” є звеличення людського розуму, винахідливості та допитливості;</p>

		<p><i>наводить приклади засудження Гомером беззаконня, тупої несправедливої сили (циклоп Поліфем), а також самовпевненості й пихи людини (конфлікт Одиссея з Посейдоном); характеризує образ Одиссея: воїна, ватажка, батька, сина, чоловіка, мандрівника, патріота; пояснює, чому поеми “Іліада” і “Одіссея” вважаються вершиною світового героїчного епосу, як вони вплинули на розвиток світового літературного процесу (наприклад, що “Енеїда” римлянина Вергілія написана під впливом “Іліади” й “Одіссеї”, а відтак, і перший твір нової української літератури — “Енеїда” І. Котляревського є літературним відлунням поем грека Гомера); ТЛ Дає визначення понять гекзаметр, епічна поема; знаходить у тексті постійні епітети.</i></p>
2	<p>Тіртей (серед. VII ст. до н. е.). “Добре вмирати тому...” Архілох (серед. VII ст. до н. е.). “Серце, серце...”, “Хліб мій на списі замішений” Сапфó (VII—VI ст. до н. е.). “До богів подібний...”, “Жереб мені випав такий...” Анакреóнт (бл. 570—487 рр. до н. е.). “Принеси води...”, “Золотоволосий Ерот...” Давньогрецька лірика як синтез поезії та музики. Злиття в ній особистих почуттів і переживань поета з реаліями життя, утвердження самоцінності людської особистості. Види давньогрецької лірики (декламаційна: елегія і ямби; пісенна: сольна і хорова), її вплив на всесвітній літературний процес.</p>	<p>Учень: <i>дає визначення давньогрецької лірики як єдності, з одного боку, власне тексту, а з другого — музики (“лірика” від “ліра”, музичний інструмент, під акомпанемент якого виконувалися вірші); називає різні види та найвидатніших представників давньогрецької лірики: декламаційну лірику та її різновиди — елегію (Тіртея) і ямби (Архілох); сольну пісенну лірику (Сапфо, Анакреонт); називає провідну тематику творчості: а) творця елегій Тіртея: оспівування патріотизму і мужності (“Добре вмирати тому...”); б) творця ямбів Архілоха: звеличення стійкості у змінах долі (“Серце, серце...”), мужності (“Хліб мій на списі замішений”); в) творців сольної пісенної лірики Сапфо (поетизацію кохання /“До богів подібний...”/, краси /“Жереб мені випав такий...”/), а також Анакреонта (оспівування життєвих насолод (“Принеси води...”, “Золотоволосий Ерот...”)); виразно читає поезії давньогрецьких ліриків (одну — напам’ять) і аналізує їх.</i></p>
2	<p>Есхіл (бл. 525 — бл. 456 рр. до н. е.). “Прометей закутий”. Розповідь Прометей про його благодіяння людям (епізодій 2, вірші 436—525) Софóкл (497 або 495—406 рр. до н. е.). “Антигона”. Пісня хору “Дивних багато в світі див” (стасим I, вірші 332—383)</p>	<p>Учень: <i>характеризує давньогрецький театр як важливий засіб виховання найширших мас народу (демосу); характеризує творчість Есхіла, Софокла як частину “золотої доби” давньогрецької літератури; виразно читає і аналізує окремі уривки з трагедій</i></p>

		Театр у Давній Греції. Виникнення трагедії та комедії. Есхіл і Софокл як видатні давньогрецькі трагіки. Оспівування людини та її внутрішнього світу в давньогрецької трагедії.	Есхіла, Софокла; називає благодіяння, які Прометей зробив для людей (за трагедією Есхіла “Прометей закутий”); <i>пояснює</i> , чому стасим “Дивних багато в світі див” із трагедії Софокла “Антигона” називають “гімном людині” (в цих рядках — захоплення допитливістю і розумом людини); <i>наводить приклади</i> впливу давньогрецької трагедії на розвиток світової літератури і театрального мистецтва.
2	Публій Вергілій Марон (70—19 рр. до н. е.). “Енеїда”: Заспів (книга 1, вірші 1—33), “Пророцтво Анхіза в Аїді про майбутню славу Риму” (книга 6, вірші 752—853), “Щит Енея” (книга 8, вірші 626—731) Поема “Енеїда” як літературна обробка легендарного засновника Риму; римської легенди про троянця Енея — засновника Риму. Творче наслідування поем Гомера: “одиссея” мандрів Енея та “Іліада” його битв. Поетизація римської доблесті, патріотичного служіння державі, величі Риму як провідні настанови й основний пафос поеми.	Учень: <i>усвідомлює</i> значення творчості Вергілія як найвидатнішого римського поета, творця національного героїчного епосу; <i>пояснює</i> , що “Енеїда” є літературною обробкою римської легенди про троянця Енея — <i>переказує</i> сюжет поеми “Енеїда”, читає окремі фрагменти з тексту, визначає провідну думку твору (звеличення Риму; головним героєм “Енеїди” є не Еней, а Рим); <i>знаходить</i> спільні елементи у поемах “Енеїда” Вергілія і “Іліада” та “Одіссея” Гомера (за умови готовності — з травестією Котляревського); <i>виразно читає</i> уривки з “Енеїди”.	
2	Квінт Гораций Флакк (65—8 рр. до н. е.). “До Мельпомени” (3, 30); “До Манлія Торквата” (4, 7) Ода “До Мельпомени” Горация як початок традиції підбиття поетом підсумку свого творчого шляху. Мотив увічнення пам’яті про поета у його творчому доробкові, який буде потрібен майбутнім поколінням. Публій Овідій Назон (43 р. до н. е. — бл. 18 р. н. е.). “Метаморфози” (“Чотири покоління людей” /1, 89—150/); “Сумні елегії” (“Зима на чужині” /3, 10/) Овідій та його відома поема “Метаморфози”. Міфологічна основа розділу “Чотири покоління людей”. Елегія “Зима на чужині”, втілення в ній душевних переживань поета.	Учень: <i>називає</i> імена Вергілія, Горация, Овідія як найвидатніших поетів “золотої доби” римської літератури; <i>виразно читає</i> вірші Горация і Овідія, аналізує їх; <i>пояснює</i> , чому Овідій у “Метаморфозах” “класифікує” чотири покоління людей, вживаючи назви різних металів; <i>тлумачить</i> моральний сенс класифікації Овідія: прихований докір людству, яке “проміняло золото на залізо”, дозволило “вийти на люди Війні” та іншим нещастям; <i>пояснює</i> , чому елегія “Зима на чужині” пронизана настроями смутку, щирих душевних переживань Овідія (поет-вигнанець сумує за Римом, але ніколи вже не побачить своє рідне місто).	
3.	16 1 ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНЕ РОЗМАЇТТЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ Середньовіччя як історична і культурна доба, її хронологічні межі.	Учень: <i>називає</i> і <i>пояснює</i> хронологічні межі доби середньовіччя: від V (476 рік — падіння Риму, Західної Римської імперії) до XV століття (падіння Візантії; географічні відкриття, в т. ч. Америки; винахід книгодрукування); <i>порівнює</i> відомості про культуру середньовіччя,	

		отримані на уроках всесвітньої історії, історії України та зарубіжної літератури.
2	<p>Із китайської лірики. Лі Бо (701—762). “Входжу в річку...”, “Печаль на яшмовому ганку” “Вулкан поезії” Лі Бо, вишуканість і тонкий ліризм його поезії. Свіжість і несподіваність поетичних асоціацій у вірші “Входжу в річку...”. Елегійні мотиви поезії “Печаль на яшмовому ганку”.</p> <p>Ду Фу (712—770). “При місяці згадую брата”, “Пісня про хліб і шовк”, “Повертаються дикі гуси”</p> <p>Лірика китайського поета Ду Фу, її проблематика. Засудження війни у вірші “При місяці згадую брата”. Поетизація мирної праці в поезії “Пісня про хліб і шовк”, її асоціативний зв’язок із біблійною метафорою про необхідність “перекувати мечі на рала”. Мотив ностальгії поета-мандрівника за батьківщиною в поезії “Повертаються дикі гуси”.</p>	<p>Учень: <i>пояснює</i>, чому творчість китайців Лі Бо і Ду Фу вважається вершиною світової лірики:</p> <p>а) <i>висловлює власні судження</i> про свіжість і несподіваність поетичних асоціацій у вірші Лі Бо “Входжу в річку...”, про елегійні мотиви його поезії “Печаль на яшмовому ганку”;</p> <p>б) <i>називає</i> провідні думки поезій Ду Фу: засудження війни у вірші “При місяці згадую брата”; поетизацію мирної праці в поезії “Пісня про хліб і шовк”, її асоціативний зв’язок із біблійною метафорою про необхідність “перекувати мечі на рала”; мотив ностальгії поета-мандрівника за батьківщиною в поезії “Повертаються дикі гуси”;</p> <p><i>виразно читає і аналізує</i> вірші китайських ліриків.</p>
2	<p>Із персько-таджицької лірики</p> <p>Рудакі (бл. 860—941). Газелі, рубаї, бейти</p> <p>Омар Хайям (бл. 1048 — після 1122). Рубаї</p> <p>Гафіз (бл. 1325—1389 або 1390). Газелі (вірші за вибором учителя та учнів)</p> <p>Увага до внутрішнього світу людини, найтонших відтінків її почуттів, оспівування жінки, кохання як характерні риси персько-таджицької середньовічної лірики. Корифеї персько-таджицької лірики, алегорична багатозначність образів їхніх творів. Особливості віршування.</p>	<p>Учень: <i>знаходить</i> у текстах віршів Рудакі, Омара Хайяма і Гафіза цитати, що свідчать про увагу поетів до внутрішнього світу людини, найтонших відтінків її почуттів, оспівування жінки, поетизацію кохання (“...На душі — скарбниця щастя, я з кохання наче цар” /Гафіз/); <i>наводить приклади</i> алегоричної багатозначності образів персько-таджицької поезії: наприклад, алегорично-символічні образи троянди і солов’я: “Троянда вранішня ошатністю своєю чарує солов’я, співця свого” (Омар Хайям); <i>виразно читає</i> вірші персько-таджицьких ліриків (один — напам’ять) і аналізує їх.</p>
2	<p>Із західноєвропейської поезії</p> <p>Творчість провансальських трубадурів, її жанрово-тематичне та стильове багатство, ідейно-художні особливості.</p> <p>Джауфрє Рюдель (серед. XII ст.). Канцона (“Мені під час травневих</p>	<p>Учень: <i>визначає</i> творчість провансальських трубадурів і вагантів як вершинні явища західноєвропейської середньовічної поезії; <i>пояснює</i>, в чому полягають особливості лицарської поезії (провідні теми служіння сюзерену, оспівування війни, поклоніння</p>

	<p>днів...”) Бертран де Борн (бл. 1140 — бл. 1215). “Сирвента” (“Люблю травневий світлий час...”) Твори Джауфре Рюделя та Бертрана де Борна як втілення світосприйняття значної частини західноєвропейського рицарства.</p>	<p>Чарівній Дамі, поетизація кохання); <i>визначає</i> канцону Джауфре Рюделя “Мені під час травневих днів...” як характерний твір рицарської поезії: знаходить приклади звертання до Чарівної Дамі, втілення в ньому специфічного рицарського культу Чарівної Дамі з його формулою “кохання віддалік” — піднесеного, духовного почуття до жінки, якої рицар, можливо, жодного разу не бачив; <i>висловлює</i> судження про особливості втілення ідеалів рицаря в сирвенті Бертрана де Борна “Люблю травневий світлий час...”: оспівування мужності, сміливості вояків під час бойових дій; заклик до війни як “нормального” стану середньовічного рицарства (“...Барони! Жить війною нам краще, ніж на схилі днів закладом селищ і ланів...”);</p>
1	<p>Із лірики вагантів “Орден вагантів”, “Бідний студент”, “Безтурботна пісня” Своєрідність поезії вагантів, її провідні теми.</p>	<p><i>визначає</i> характерні риси лірики вагантів: іронічне ставлення до свого суспільного стану; веселий настрій, заклик до насолоди радощами життя (“Геть книжки виснажливі!..”); <i>виразно читає</i> та <i>аналізує</i> один із творів середньовічних європейських поетів; <i>співвідносить</i> творчість поетів з культурно-історичними регіонами доби середньовіччя: а) далекогосхідного: творчість китайських поетів Лі Бо і Ду Фу; б) середньосхідного: персько-таджицьку поезію (Рудакі, Омар Хайям, Гафіз); в) європейського: творчість провансальських трубадурів (Джауфре Рюделя, Бертрана де Борна) та вагантів.</p>
4	<p>“Пісня про Роланда” (X ст.) “Пісня про Роланда” — французький героїчний епос. Історична правда (похід Карла Великого 778 р. за Піренеї) та вигадка в поемі. Боротьба проти іноземців та іновірців за батьківщину — провідна тема поеми. Роланд — головний герой епосу. Карл як ідеал державної мудрості. Зрадник Ганелон — антипод Карла і Роланда. Співзвучність “Пісні про Роланда” героїчним епосам інших народів світу.</p>	<p>Учень: <i>визначає</i> “Пісню про Роланда” як французький середньовічний героїчний епос; <i>розрізняє</i> історичну правду (похід Карла Великого 778 р. за Піренеї) та вигадку в поемі: реальний похід був невдалим, а в поемі сказано, що франки завоювали ледь не всю Іспанію; реального Роланда (Хруотланда) вбили християни-баски, а не мусульмани-маври і т. д.; <i>характеризує</i>: а) Роланда як головного героя епосу (позитивні риси — сила, сміливість, відданість сюзерену тощо, і негативна риса — самовпевненість, нерозважливність); б) Карла як ідеалізованого героя, символ державної мудрості; в) зрадника Ганелона як антипода Карла і Роланда; <i>висловлює особисте ставлення</i> до проблем, що порушуються в епосі, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту.</p>

			<i>ТЛ</i> <i>Визначає</i> провідну тематику середньовічного героїчного епосу: зображення боротьби проти іноземців та іновірців за батьківщину та християнську віру.
4		<p>Аліг'єрі Данте (1265–1321). Учень: “Божественна комедія” (“Пекло”; “Рай”, пісня XXXIII, вірші 115—145) Поема “Божественна комедія” — філософсько-художній синтез середньовічної культури. Сон Данте протягом Великоднього тижня 1300 року і композиційна будова поеми. Бачення світу в поемі, її алегоричний зміст.</p>	<p><i>пояснює</i>, що Данте — видатний мислитель і поет Італії, який жив на межі середньовіччя і Відродження, а його поема “Божественна комедія” є філософсько-художнім синтезом середньовічної культури. (узагальненням найвищих досягнень) середньовічної культури; <i>переказує</i> ключові фрагменти “Божественної комедії” (передовсім “Пекла”); <i>складає план</i> першої частини “Божественної комедії” (дев'ять кіл Пекла: хто за що карається); <i>висловлює особисте ставлення</i> до проблем, що порушуються в поемі, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту. <i>ТЛ</i> <i>Дає визначення</i> поняття <i>терцина</i> (тривірш, розмір строф “Божественної комедії”).</p>
4.	19	<p>ЗЛЕТ ЛЮДСЬКОГО ДУХУ В ЛІТЕРАТУРІ ДОБИ ВІДРОДЖЕННЯ Доба європейського Відродження (Ренесансу), її хронологічні межі. Ідейний рух гуманізму. Роль античності. Скарби культури Ренесансу.</p> <p>Франческо Петрарка (1304—1374). “Книга пісень”: “Благословенні місяць, день і рік...”, “Як не любов, то що ж це бути може...”, “Щасливі квіти й благовісні трави”, “Де погляд ніжний, де чарівний вид...”, “Ні зоряних небес мандрівні хори...” Петрарка — видатний італійський поет-гуманіст. Багатство людської душі, краса і щирість людських почуттів, оспівування кохання в “Книзі пісень”. Любов Петрарки до Лаури як джерело його інтимної лірики. Образ Лаури у творах Петрарки. Художня і психологічна своєрідність лірики Петрарки.</p>	<p>Учень: <i>пояснює</i>, чому Відродження (Ренесанс) називають світоглядним переворотом (змінилася середньовічна система поглядів на світ, місце в ньому людини, яка стала вважатися вінцем усього суцього на Землі, саме увага і повага до людини (humanis) дали поштовх гуманізму); <i>висловлює судження</i> про те, чому саме античність стала ідеалом Відродження: в добу античності, як і під час Ренесансу, митці й науковці найбільшу увагу приділяли людині — “Дивних багато в світі див, Найдивніше із них — людина” (Софокл. “Антигона”); <i>порівнює</i> відомості про культуру Відродження, отримані на уроках всесвітньої історії та зарубіжної літератури; <i>пояснює</i>, чому Петрарку вважають видатним італійським поетом-гуманістом (його світоглядові й творчості властива повага до людини, її почуттів, внутрішнього світу); <i>називає</i> провідні мотиви “Книги пісень”: оспівування багатства людської душі, краси і щирості людських почуттів, кохання до Лаури; <i>пояснює</i>, в чому полягають особливості створення образу Лаури у віршах Петрарки (ідеалізація, вживання штампів у описові зовнішності); <i>виразно читає</i> сонети Петрарки (один — напам'ять) і аналізує їх.</p>

2	<p>Джованні Боккаччо (1313—1375). “Декамерон” (1—2 новели за вибором учителя) Боккаччо як зачинатель нової європейської прози. Збірка новел “Декамерон”, її композиція і тематичне багатство, оспівування в ній кращих душевних якостей людини.</p>	<p>Учень: <i>пояснює</i>, чому Боккаччо вважається зачинателем нової європейської прози; <i>пояснює</i> сенс заголовка збірки новел “Декамерон” (“десятиденник”) та його зв’язок зі структурою твору (десять днів, у кожному з яких свої оповідки); <i>наводить приклади</i> зображення в “Декамероні” найкращих душевних поривань і якостей людини: благородства, щедрості, чесності і т. д.</p>
7	<p>Мігель де Сервантес Сааведра (1547— 1616). “Дон Кіхот” (І частина) Нелегка доля письменника. Роман “Дон Кіхот” — пародія на рицарські романи і трагікомічний епос іспанського життя. Мандрі Дону Кіхота у пошуках справедливості. Очікувані та реальні наслідки його вчинків. Романтизм Дону Кіхота та твереза розсудливість Санчо Панси. Дон Кіхот — вічний образ всесвітньої літератури.</p>	<p>Учень: <i>пояснює</i>, як роман “Дон Кіхот”, розпочатий як пародія на рицарські романи (після виходу твору Сервантеса рицарський роман як жанр фактично вмер), переростає в трагікомічний епос іспанського життя (дія перенесена в сучасну письменникові Іспанію, дії героя викликають у читача сміх, але це сміх з гіркотою: Дон Кіхот щиро хоче допомагати людям, але його допомога тільки шкодить їм в умовах нищої дійсності і т. д.); <i>пояснює</i>, що пара несхожих між собою героїв — “романтичний” Дон Кіхот та прагматичний Санчо Панса, які мандрують “великою дорогою”, — безумовна знахідка Сервантеса і вигідна романна ситуація (контраст, зіткнення характерів сприяють зацікавленості читача); <i>висловлює судження</i> про те, чому Дон Кіхот став вічним образом світової літератури (образ до такої міри неоднозначний і суперечливий, що кожна генерація знаходить у ньому відповіді на певні “свої” питання і т. ін.); <i>висловлює</i> своє особисте ставлення до образу Дону Кіхота (хто він такий: мрійник? дивак? шляхетна людина?..). <i>ТЛ Дає визначення</i> поняття вічний образ (образ, який створений давно, але не втратив своєї актуальності до цього часу і вийшов за межі того твору і епохи, де він “народився”).</p>
6	<p>Вільям Шекспір (1564—1616). “Гамлет” Сонети № 121, 130 Шекспір — геніальний англійський драматург і поет доби Відродження. Трагедія “Гамлет”, її філософсько-моральні мотиви. Гамлет — вічний образ світової літератури. Багатогранність шекспірівських характерів. Заглиблення в людську психологію, поетизація людини та краси її</p>	<p>Учень: <i>пояснює</i>, що Шекспіра вважають геніальним англійським поетом і драматургом доби Відродження, бо він не мав собі рівних за здатністю заглиблення в людську психологію, її найпотаємніші куточки; опоетизував людину та красу її почуттів; досконало володів майстерністю драматурга; <i>називає</i> характерні риси трагедії (гострий, непримиренний конфлікт, загибель головного героя тощо); <i>називає</i> провідні філософсько-моральні мотиви</p>

		почуттів, оспівування кохання і дружби в сонетах Шекспіра.	трагедії “Гамлет”: мотив пізнання людиною зла та необхідності боротьби проти цього зла; мотив зіткнення благородства і нищості, гуманіста і дійсності, де панує зло; <i>наводить приклади</i> афористичності мови трагедії (“бути чи не бути — ось питання”, “бідний Йорик”, “Якась гнил; зна в Датському королівстві” і т. д.); <i>доводить</i> , що Гамлет — вічний образ світової літератури; <i>висловлює особисте ставлення</i> до проблем, що порушуються в трагедії, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту; <i>виразно читає</i> напам’ять і аналізує сонет Шекспіра або монолог Гамлета “Бути чи не бути” (за вибором учня). <i>ТЛ Пояснює</i> , чому “Гамлет” вважається інтелектуальною трагедією (в ній розглядаються проблеми сенсу людського буття).
5.	2	ПІДСУМОК Узагальнення та систематизація вивченого протягом року матеріалу.	Учень: <i>називає</i> авторів і <i>переказує</i> зміст вивчених протягом року творів; <i>повторює, узагальнює і систематизує</i> засвоєні протягом навчального року відомості про особливості перебігу світового літературного процесу (література доби античності, середньовіччя, Відродження), а також про те, як у цій літературі оспівана людина та її світ; <i>ТЛ Дає визначення</i> понять вічний образ, всесвітній літературний процес, гекзаметр, епічна поема, постійний епітет, терцина, (філософська) трагедія.

Для вивчення напам’ять

1. Із давньогрецької лірики (1—2 вірші за вибором учня).
2. Омар Хайям (1—2 рубаї за вибором учня).
3. Ф. Петрарка (сонет за вибором учня).
4. В. Шекспір. Сонет або монолог Гамлета “Бути чи не бути...” (за вибором учня).

9-й клас

(70 год, 2 год на тиждень)
(резервний час — 8 год)

№ п/п	К-ть год	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
-------	----------	-----------------------------	---

1.	5 5	<p>ВСТУП. ІЗ ЛІТЕРАТУРИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БАРОКО</p> <p>Бароко як перший загальноєвропейський художній напрям. Європейське і українське бароко.</p> <p>Педро Кальдерон (1600—1681). “Життя — це сон”</p> <p>Педро Кальдерон — видатний драматург і поет іспанського бароко. “Життя — це сон” як втілення світоглядних і художніх принципів бароко. Філософсько-моральний конфлікт драми. Причини і наслідки еволюції образу Сехісмундо.</p>	<p>Учень: <i>пояснює</i>, що бароко є першим художнім напрямом, який охопив практично всю Європу, в т. ч. українські землі; <i>доводить</i>, що у філософській драмі іспанця Кальдерона “Життя — це сон” втілилися художні особливості бароко: підкреслена контрастивність, яка втілюється передовсім у протиставленні (палац — вежа; людина — звір; свобода — неволя тощо); пишна, навіть надмірна метафоричність (наприклад, кінь — “гіппогриф ярий, безлуска риба і безкрилий птах”); <i>визначає</i> філософсько-моральний конфлікт драми (між, з одного боку, пророцтвом про долю Сехісмундо, з другого — його справжньою долею; між бажанням та можливостями людини впливати на долю, фатум); <i>висловлює й ілюструє</i> цитатами з тексту свою точку зору на події драми; <i>просліджує</i> причини і наслідки еволюції, зміни образу Сехісмундо (від напівдикого самітника через нестриманого тиранічного володаря (його перше звільнення Басиліо) до досконалої, шляхетної особистості (його звільнення бунтівниками); <i>висловлює особисте ставлення</i> до проблем, що порушуються в трагедії, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту. <i>ТЛ Дає визначення</i> бароко як літературного напрямку.</p>
2.	5 5	<p>ІЗ ЛІТЕРАТУРИ КЛАСИЦИЗМУ</p> <p>Класицизм як художній напрям у літературі XVII ст. Філософське та естетичне підґрунтя класицизму. Основні правила класицизму.</p> <p>Мольєр (1622—1673). “Міщанин-шляхтич”</p> <p>Втілення в “Міщанин-шляхтич” рис класицистичної комедії (герой — носій однієї пристрасті).</p> <p>Висміювання безпідставних претензій буржуа Журдена на аристократизм, інтелігентність і освіченість. Засоби творення смішного в комедії. Виховний потенціал твору.</p>	<p>Учень: <i>характеризує</i> класицизм як могутній європейський художній напрям; <i>пояснює</i> надмірне прагнення буржуа Журдена стати шляхтичем як рису класицистичної комедії, герой якої часто є носієм якоїсь пристрасті; <i>називає</i> засоби творення смішного в комедії (наприклад, прагнення Журдена стати шляхтичем свідомо перебільшене і т. д.); <i>відзначає</i>, що в комедії “Міщанин-шляхтич” реалізована важлива настанова класицизму — прагнення виховати глядача (настанова: “не будьте такими, як оцей Журден”); <i>висловлює особисте ставлення</i> до проблем, що порушуються в комедії, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту. <i>Дає визначення</i> класицизму як літературного напрямку XVII ст.</p>
3.	14	<p>ІЗ ЛІТЕРАТУРИ XVIII</p>	<p>Учень:</p>

4	<p>СТОЛІТТЯ. ПРОСВІТНИЦТВО</p> <p>Просвітництво як літературна епоха. Розмаїття виявів літературного життя: виникнення (сентименталізм) та розвиток (класицизм, реалізм) художніх напрямів, нових жанрів (філософська повість та ін.).</p> <p>Вольтер (1694—1778). “Простак”</p> <p>Ідейний зміст і художня структура філософської повісті “Простак”, сенс її назви. Конфлікт “природної людини” Гурона і французького суспільства як центральний у творі.</p> <p>Антимонархічні та антиклерикальні мотиви твору.</p> <p>Гурон і Гордон у Бастилії. Трагізм долі мадемуазель де Сент-Ів і Гурона.</p>	<p><i>характеризує</i> Просвітництво як ідейний рух і літературну епоху: а) основа ідеології Просвітництва — віра в перетворюючу і всепереможну силу людського розуму й освіти; б) ідея “природної людини” — одна з провідних у Просвітництві; в) художня література — засіб пропаганди просвітницьких ідей;</p> <p><i>повідомляє</i> короткі відомості про життя і творчість Вольтера;</p> <p><i>пояснює</i> сутність полеміки Гурона і Гордона в Бастилії (Простак перевершує європейця природною кмітливістю, але й сам удосконалився лише завдяки бесідам із янсеністом і позитивному впливу науки);</p> <p><i>розкриває</i> сутність трагізму долі мадемуазель де Сент-Ів і Гурона;</p> <p><i>висловлює особисте ставлення</i> до проблем, що порушуються в повісті, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту.</p> <p><i>ТЛ</i> Дає визначення поняття ф і л о с о ф с ь к а п о в і с т ь, називає її головні жанрові ознаки (головними героями є не люди, а філософські ідеї; логіка розвитку подій зумовлена не логікою людських вчинків, а логікою філософської полеміки, тощо).</p>
5	<p>Йоганн Вольфганг Гете (1749—1832). “Фауст” (I частина), останній монолог Фауста (II частина)</p> <p>Трагедія “Фауст” — вершина творчості Гете і один із найвидатніших творів світової літератури. Історія створення, композиція та проблематика. Образ Фауста як втілення динамізму нової європейської цивілізації.</p> <p>Пошуки сенсу буття і призначення людини. Опозиція Фауст — Мефістофель, діалектичне вирішення проблеми добра і зла. Фауст і Маргарита.</p>	<p>Учень:</p> <p><i>наводить</i> найвідоміші факти з творчої історії “Фауста”, зокрема, про прообраз головного героя, мага-чорнокнижника; про те, що цей твір Гете писав протягом майже всього свого життя і дав у ньому художнє втілення проблем, які його хвилювали;</p> <p><i>розкриває</i> головну тему трагедії — пошуки людиною сенсу буття і свого призначення;</p> <p><i>характеризує</i> трагічний конфлікт “Фауст — Маргарита”, висловлює своє особисте ставлення до обох героїв, аргументує свої думки цитатами з тексту;</p> <p><i>тлумачить</i> сенс опозиції Фауст — Мефістофель (з одного боку, спокуса людини таємними знаннями, з другого — перемога людяності над темними силами (абсолютний фінал трагедії));</p> <p><i>характеризує</i> образ Фауста як втілення динамізму нової європейської цивілізації (героєві притаманний постійний творчий неспокій, схильність до пошуків нових знань, проникнення в глибинну суть життя тощо);</p> <p><i>висловлює особисте ставлення</i> до проблем, що порушуються в трагедії, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту.</p>
5	<p>Йоганн Крістоф Фрідріх Шіллер (1759—1805). “Вільгельм Телль”</p>	<p>Учень:</p> <p><i>пояснює</i>, в чому полягає зв’язок народної драми</p>

		<p>Народна драма “Вільгельм Телль”, “Вільгельм Телль” з ідеологією Просвітництва: у поетизація в ній боротьби за національну незалежність і свободу особистості. Символічний сенс сцени на Рютлі. Геслер і Вільгельм Телль: причини і характер протистояння. Особливості драматичного конфлікту в творі та його художнього втілення.</p>	<p>творі втілені ідея рівності австрійців і швейцарців, а також природного права останніх на самовизначення і державну самостійність; ідея неприпустимості порушення природних прав людини (Геслер не мав права наказувати Теллю збивати яблуко з голови сина) і т. д.; <i>пояснює</i> символічний сенс сцени на Рютлі, де швейцарці різних кантонів об’єднуються для боротьби за незалежність своєї батьківщини, як заклик до національного об’єднання; <i>пояснює</i> протистояння Геслера і Телля як втілення драматичного конфлікту твору: непримиренного конфлікту вільнолюбства і тиранії, природних прав і несправедливих суспільних законів, вільної особистості й тиранічної влади; <i>висловлює особисте ставлення</i> до проблем, що порушуються в драмі, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту; <i>аргументує твердження</i> про те, що німецький поет Шіллер є виразником просвітницьких ідей свободи і справедливості.</p>
4.	20 4	<p>ІЗ ЛІТЕРАТУРИ РОМАНТИЗМУ Особливості романтизму як художнього напрямку, його естетичні принципи. Специфіка романтичного світосприйняття. Багатство і розмаїття літератури романтизму, її художні відкриття і найвидатніші представники.</p> <p>5 Ернст Теодор Амадей Гофман (1776— 1822). “Крихітка Цахес на прізвисько Ціннобер” “Крихітка Цахес” — шедевр романтичної казки-новели. Протистояння митця та філістера — основний її конфлікт. Сатирико-метафоричний зміст твору. Специфіка романтизму Гофмана: переплетіння реальності та нестримної фантазії, контраст високого, прекрасного і заземлено-буденного, потворного. Іронія і гротеск у творі.</p>	<p>Учень: <i>визначає</i> романтизм як великий художній напрям у Європі та США межі XVIII—XIX ст. і називає його характерні ознаки: а) заперечення раціоналізму, який переважав у добу Просвітництва, культ почуттів людини; б) увага до особистості, її індивідуальних рис; в) неприйняття буденності та звеличення “життя духу”; г) провідні мотиви самотності, світової скорботи (національної туги) і романтичного бунту, нескореності; г) історизм творів і захоплення фольклором; <i>характеризує</i> Гофмана як багатогранного митця-романтика; <i>переказує</i> зміст повісті-казки Гофмана, знаходить у ній характерні риси романтизму: а) <i>визначає</i> основний конфлікт твору (протистояння митця Балтазара та філістера Цахеса) як втілення неприйняття романтиками буденності реального життя і звеличення “життя духу”; б) <i>відзначає</i> переплетіння реальності та нестримної фантазії; в) <i>пояснює</i> контраст високого, прекрасного і заземлено-буденного, потворного у творі як конкретне втілення антитези: з одного боку — недосяжного романтичного ідеалу, з другого — нищої буденної реальності; <i>визначає</i> наявність у “Крихітці Цахесі” іронії та гротеску як важливу рису індивідуального стилю Гофмана; <i>висловлює</i> особисте ставлення до проблем, що</p>

		<p>порушуються в казці, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту.</p> <p><i>ТЛ Дає визначення</i> поняття <i>г р о т е с к</i>, знаходить гротеск у творі (образи Цахеса і філістерів; описи князівства Керепес тощо).</p> <p><i>ТЛ Дає визначення</i> поняття <i>р о м а н т и з м</i>.</p>
4	<p>Генріх Гейне (1797—1856). Із “Книги пісень” (“Чому троянди немов неживі”, “Коли розлучаються двоє”, “Не знаю, що стало зо мною...”, “Вечірні промені ясні”, “Вмирають люди і роки”, “Хотів би я в слово єдине...”)</p> <p>Гейне — німецький поет-романтик. “Книга пісень” — видатне явище німецького романтизму. Любов — першооснова життя. Змалювання природи як засіб бачення і пізнання світу та власної душі.</p>	<p>Учень:</p> <p><i>знаходить</i> приклади конкретного втілення ознак романтизму в поезіях Г. Гейне та ілюструє їх цитатами з тексту;</p> <p><i>пояснює</i>, що поезія “Не знаю, що стало зо мною...” має фольклорні витоки (німецька народна легенда про Лорелай);</p> <p><i>виразно читає</i> (одну — напам’ять) і аналізує поезію Гейне.</p>
4	<p>Джордж Нбел Г'ордон Байрон (1788—1824). “Мій дух як ніч...”, “Прометей”, “Мазепа”</p> <p>Байрон — англійський поет-романтик, фундатор течії байронізму. Провідні мотиви і домінуючі настрої його творчості. Байронічний герой і настрої “світової скорботи” у віршах поета. Поема “Мазепа”, історична основа та романтичний міф. Риса романтичного героя в образі Мазепа.</p>	<p>Учень:</p> <p><i>характеризує</i> Байрона як видатного англійського поета-романтика, фундатора течії байронізму в літературі романтизму;</p> <p><i>називає</i> провідні мотиви і домінуючі настрої його творчості: “світова скорбота” і самотність (“Мій дух як ніч...”); нескореність, романтичний бунт (“Прометей”) тощо;</p> <p><i>визначає</i> характерні риси байронічного героя (самотнього нескореного вільнолюбного бунтаря зі страдницькою душею) і настрої “світової скорботи” у віршах поета;</p> <p><i>переказує</i> зміст поеми “Мазепа”, визначає її історичну основу (розгром шведів російськими військами, втеча Мазепа з поштою Карла XII) та романтичний міф (про прив’язаного до коня молодого Мазепу);</p> <p><i>називає</i> риси романтичного героя в образі Мазепа (похмурість, трагічна нескореність і т. д.);</p> <p><i>висловлює особисте ставлення</i> до проблем, що порушуються в поемі, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту;</p> <p><i>виразно читає</i> (одну — напам’ять) і аналізує поезію Байрона.</p> <p><i>ТЛ Дає визначення</i> поняття <i>байронічний герой</i>.</p>
3	<p>Адам Міцкевич (1798—1855). “Кримські сонети” (№ 4 “Буря”, № 6 “Бахчисарай”, № 8 “Гробниця Потоцької”, № 14 “Пілігрим”),</p>	<p>Учень:</p> <p><i>визначає</i> творчість А. Міцкевича як апогей, найяскравіший вияв польського романтизму; <i>знаходить</i> приклади конкретного втілення рис</p>

		<p>“Дзяди”, монолог Конрада (сцена II, Імпровізація) Творчість Адама Міцкевича — апогей польського романтизму. Перебування в Росії й Україні, відбиття вражень в його поезії (цикл “Кримські сонети”). Мотив єдності природи й людини. Патріотизм і ностальгія за далекою батьківщиною як провідний настрій “Кримських сонетів”.</p>	<p>романтизму в поезіях А. Міцкевича та ілюструє їх цитатами з тексту; <i>наводить приклади</i> втілення теми патріотизму як однієї з провідних у творчості А. Міцкевича; <i>виразно читає</i> (одну — напам’ять) і <i>аналізує</i> поезії Міцкевича; <i>виразно читає</i> монолог Конрада (“Дзяди”), визначає в ньому риси романтизму.</p>
5.	16 6	<p>ВІД РОМАНТИЗМУ ДО РЕАЛІЗМУ Олександр Пушкін (1799—1837). “Євгеній Онегін”, “Домо моря”, “Я вас любив...”, “Я мить чудову пам’ятаю...”, “Я пам’ятник собі поставив незотлінний...” О. С. Пушкін — великий російський поет. “Євгеній Онегін” — роман у віршах. Духовний світ його головних героїв. Жанрово-тематичне розмаїття лірики Пушкіна.</p>	<p><i>характеризує</i> творчість Пушкіна як злет російської поезії; <i>доводить</i>, що “Євгеній Онегін” — соціально-психологічний роман (соціальний: є описи життя різних верств суспільства, соціуму; психологічний: зображено психологію, внутрішній світ героїв) у віршах; <i>характеризує</i> головних героїв роману, їхній духовний світ; <i>висловлює особисте ставлення</i> до проблем, що порушуються в романі, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту; <i>виразно читає</i> напам’ять один із віршів Пушкіна або уривок із роману “Євгеній Онегін” (за вибором учителя); <i>виділяє</i> з опорою на текст романтичні та реалістичні елементи в романі. <i>ТЛ</i> <i>Дає визначення</i> понять онегінська строфа, роман у віршах, соціально-психологічний роман.</p>
	6	<p>Михайло Лермонтов (1814—1841). “І нудно і сумно...”, “На дорогу йду я в самотині...”; “Герой нашого часу” Мотиви свободи і самотності, песимізм поезій Лермонтова. “Герой нашого часу” — морально-психологічний роман про долю покоління після розгрому декабризму. Особливості композиції та її роль у розкритті характеру Печоріна. Печорін і байронічний герой. Печорін і Онегін. Жіночі персонажі роману. Максим Печоріна (самотність, гордість і т. ін.); Максимович — образ “маленької людини”. Романтичні й реалістичні елементи в поезії</p>	<p>Учень: <i>знаходить</i> приклади конкретного втілення ознак романтизму в поезіях М. Лермонтова та ілюструє їх цитатами з тексту. <i>виразно читає</i> (одну — напам’ять) і <i>аналізує</i> поезії Лермонтова; <i>переказує</i> зміст роману М. Лермонтова “Герой нашого часу”; <i>називає</i> особливості композиції “Героя нашого часу” та її роль у розкритті характеру Печоріна (невідповідність хронології розгортання подій та їх відтворення автором як засіб підкреслення певних рис характеру головного героя); <i>називає</i> риси байронічного героя в образі Максимовича; <i>визначає</i> спільні риси образів Печоріна і Онегіна; <i>характеризує</i> образи роману: Максима Печоріна, Бели, княжни Мері, Грушницького</p>

		твору.	та ін.; висловлює особисте ставлення до проблем, що порушуються в романі, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту; дає розгорнуту характеристику образу Печоріна; виділяє з опорою на текст романтичні та реалістичні елементи в романі. ТЛ Дає визначення понять реалізм та морально-психологічний роман.
4		Микола Гоголь (1809—1852). “Шинель” Гоголь — російський і український письменник. Вплив української культури на розвиток його творчості. Високий гуманізм письменника у зображенні в повісті “Шинель” трагічної долі “маленької людини”. Поєднання у творі елементів романтизму і реалізму.	Учень: висловлює судження щодо трагічної долі героя повісті, “маленької людини” Акакія Акакійовича Башмачкіна; порівнює образи “маленьких людей”: Максима Максимовича (“Герой нашого часу”) і Акакія Акакійовича (“Шинель”); знаходить реалістичні (опис служби героя, його приготування до пошиття шинелі тощо) та романтичні (поява привида у фіналі твору) елементи в тексті; висловлює особисте ставлення до проблем, що порушуються в повісті, аргументуючи свою точку зору прикладами і цитатами з тексту. ТЛ Дає визначення літературознавчого поняття “маленька людина”.
14.	2	ПІДСУМОК Узагальнення та систематизація вивченого протягом року матеріалу.	Учень: називає авторів і переказує зміст вивчених творів протягом року; повторює, узагальнює і систематизує засвоєні протягом навчального року відомості про особливості перебігу світового літературного процесу (бароко, Просвітництво, романтизм, витоки реалізму). ТЛ Дає визначення понять: байронічний герой, бароко, гротеск, класицизм, роман у віршах, філософська повість.

Для вивчення напам'ять

1. Г. Гейне (вірш за вибором учня).
2. Дж. Байрон (вірш за вибором учня).
3. А. Міцкевич (вірш за вибором учня).
4. О. Пушкін. Вірш або уривок із “Євгенія Онегіна” (за вибором учителя).
5. М. Лермонтов (вірш за вибором учня).

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів із зарубіжної літератури

Головним завданням викладання предмета є літературна освіта, розвиток гуманітарної культури та творчих здібностей учнів, виховання в них національних світоглядних орієнтацій, вироблення вмінь самостійно ознайомлюватися з творами мистецтва слова та свідомо сприймати втілені в них естетичні й духовні цінності.

Об'єктом вивчення літератури є художній твір, його естетична природа та духовно-етична сутність.

Такий спектр завдань потребує цілісного підходу до вивчення кожного літературного твору, організації його аналізу в єдності змісту й форми. Під час вивчення літератури вчитель має чітко визначити основні та другорядні знання, дібрати аналогічні факти в інших видах мистецтва, застосувати такі засоби і прийоми роботи, які найефективніше розкрили б художню своєрідність твору.

Теоретичні аспекти вивчення твору при цьому слід розглядати не як самоціль, а лише як один із засобів визначення своєрідності авторської поетики. **Аналіз художнього твору має опиратися на текст та докладний розгляд основних епізодів, виразне читання уривків, окремих творів тощо.**

Рівні навчальних і досягнень учнів БалКритерії оцінювання навчальних досягнень учнів

I.
Початковий	1 Учень відтворює матеріал, називаючи окремий факт.
	2 Учень розуміє навчальний матеріал і може відтворити фрагмент з нього окремим реченням.
	3 Учень розуміє навчальний матеріал і за допомогою вчителя дає відповідь у формі висловлювання.
II.
Середній	4 Учень має уявлення про зміст твору, здатний переказати незначну його частину та з допомогою вчителя визначити основні сюжетні елементи.
	5 Учень знає зміст твору, переказує окрему його частину, з допомогою вчителя знаходить приклади у тексті.
	6 Учень знає зміст твору, здатний переказати значну його частину, з допомогою вчителя виділяє головні епізоди.
III.
Достатній	7 Учень володіє матеріалом і навичками аналізу літературного твору за поданим учителем зразком, наводить окремі приклади з тексту.
	8 Учень володіє матеріалом, під керівництвом учителя аналізує текст, виправляє допущені помилки й добирає докази на підтвердження висловленої думки.
	9 Учень володіє матеріалом та навичками аналізу літературного твору, оцінює окремі літературні явища, добирає аргументи на підтвердження власних міркувань.
IV.
Високий	10 Учень володіє матеріалом та навичками аналізу літературного твору, систематизує набуті знання, знаходить і виправляє допущені помилки.
	11 Учень володіє матеріалом, вміннями та навичками аналізу художнього твору, висловлює свої думки, самостійно оцінює літературні явища.

12 Учень вільно володіє матеріалом та навичками аналізу літературного твору, оригінально розв'язує різноманітні навчальні завдання.

На уроках літератури домінуючою формою навчання і здійснення контролю за досягнутими результатами є діалог, який відбувається на всіх етапах навчальної діяльності і до якого учнів залучає вчитель, спонукаючи розмірковувати, робити узагальнення і висновки, висловлювати власні думки, оцінювати. При цьому й відбувається перевірка та оцінювання навчальних досягнень учнів і рівня їхньої компетентності, тобто поточне оцінювання знань та вмінь. **Під час такого оцінювання обов'язковим має стати контроль за прочитанням кожним учнем програмових творів, визначення рівня засвоєння їхнього змісту, перевірка виконання зазначених у програмі видів усних та письмових робіт.**

Основною структурною одиницею кожного навчального предмета є тема, передбачена навчальною програмою.

Видами оцінювання навчальних досягнень учнів є поточне, тематичне, семестрове, річне оцінювання.

Поточне оцінювання – це процес встановлення рівня навчальних досягнень учнів у оволодінні змістом предмета, вміннями та навичками відповідно до вимог навчальної програми.

Поточне оцінювання здійснюється у процесі поурочного вивчення теми. Під час тематичного оцінювання кількість балів, яку отримує учень, має визначати рівень опанування ним кожної конкретної теми.

Семестрові бали виставляються за умови проходження учнем усіх запланованих тематичних атестацій.

Бали за ведення зошитів з літератури виставляються в журнал один раз на місяць.

Знання напам'ять визначених програмою творів та виразне читання їх оцінюється 12 балами.

Додаток 2

Додаткова література для читання

5 клас

Андерсен Г. К. Вибрані казки; *Біанкі В.* Оповідання про тварин; *Гауф В.* Казки; *Гофман Е. Т. А.* Лускунчик; *Грімм Я. і В.* Вибрані казки; *Даррелл Дж.* Моя родина та інші звірі; *Іскандер Ф.* Дідусь; *Кіплінг Р.* Рікі-Тікі-Таві. Як і чому; *Коллоді К.* Пригоди Пінокіо; *Корчак Януш.* Король Матіуш Перший; *Лагерлеф С.* Дивовижна подорож Нільса Хольгерсона з дикими гусками по Швеції; *Ліндгрен А.* Расмус-волоцюга. Пеппі Довгапанчоха; *Олеша Ю.* Три товстуни; *Паустовський К.* Оповідання про природу; *Перро Ш.* Казки; *Пушкін О.* Казки; *Распе Р. Е.* Дивовижні пригоди, подорожі й бойові подвиги барона Мюнхгаузена; *Родарі Дж.* Казки по телефону; *Ролінг Дж. К.* Гаррі Поттер і філософський камінь. Гаррі Поттер і таємна кімната. Гаррі Поттер і в'язень Азкабана. Гаррі Поттер і келих вогню. Гаррі Поттер і Орден Фенікса; *Роні-Старший Ж.* Печерний лев. Боротьба за вогонь; *Сетон-Томпсон Е.* Оповідання про тварин; *Толкін Д. Р.* Гоббіт, або Мандрівка за Імлисті гори. Володар кілець. Братство кільця; *Топеліус Ц.* Вибрані казки.

6 клас

Арський Ф. В країні міфів; *Беляєв О.* Людина-амфібія; *Бічер-Стоу Г.* Хатина дядька Тома; *Бредбері Р.* Марсіанські хроніки; *Буссенар Л. А.* Викрадачі діамантів; *Верн Ж.* Таємничий острів; *Гловацька К.* Міфи Стародавньої Греції; *Голдінг В.* Володар мух; *Дюма А.* Три мушкетери; *Езон.* Байки; *Керролл Л.* Аліса в країні чудес; *Крилов І.* Байки; *Крюс Дж.* Тім Талер, або Проданий сміх; *Кун М.* Легенди та міфи Стародавньої Греції; *Купрін О.* Білий пудель; *Лондон Джек.* Біле ікло. Поклик предків; *Носов М.* Вибрані оповідання; *Островський О.* Снігуронька; *Парандовський Я.* Міфологія; *Паустовський К.* Теплий хліб; *Пушкін О.* Дубровський; *Сенкевич Г.* Янко-музикант; *Стівенсон Р. Л.* Острів скарбів. Чорна стріла; *Твен Марк.* Принц і злидар;

Троєпольський Г. Білий Бім Чорне Вухо; *Уеллс Г.* Війна світів; *Хаггард Г. Р.* Рудники царя Соломона; *Харріс Дж. Ч.* Казки дядечка Рімуса.

7 клас

Бредбері Р. Канікули; *Вазов І.* Під ігом; *Васильєв Б.* А зорі тут тихі. У списках не значився; *Верн Ж.* Діти капітана Гранта. 20 000 лье під водою; *Грін О.* Пурпурові вітрила. Та, що біжить по хвилях; *Джованьйолі Р.* Спартак; *Діккенс Ч.* Пригоди Олівера Твіста; *Дюма А.* Граф Монте-Крісто; *Конан-Дойль А.* Пригоди Шерлока Холмса; *Костер Ш.* Легенда про Тіля Уленшпігеля; *Купер Ф.* Звіробій. Останній з могікан; *О. Генрі.* Новели (за вибором); *Пушкін О.* Капітанська дочка; *Рід М.* Оцеола, вождь семінолів; *Сабатіні Р.* Одиссея капітана Блада; *Скотт В.* Роб Рой. Квентін Дорвард; *Толстой Л.* Дитинство; *Уеллс Г.* Невидимець; *Чапек К.* Оповідання; *Чехов А.* Гумористичні оповідання; *Шеклі Р.* Запах думки.

8 клас

Биков В. Знак біди; *Боккаччо Дж.* Декамерон; *Геродот.* Історія; *Гоголь М.* Вечори на хуторі біля Диканьки; *Гофман Е. Т. А.* Золотий горнець. Життєва філософія kota Мурра; *Еврипід.* Медея; *Ібн Сіна.* Вибрані вірші; *Корнель П.* Сид; *Мелвілл Г.* Мобі Дік, або Білий Кит; Пісня про мого Сіда; Пісня про Нібелунгів; *Плутарх.* Порівняльні життєписи; *Рабле Ф.* Гаргантюа і Пантагрюель; *Роттердамський Еразм.* Похвала Глупоті; *Румі.* Вибрані вірші; *Сааді.* Вибрані вірші; *Софокл.* Едіп-цар; *Чосер Дж.* Кентерберійські оповідання; *Шекспір В.* Сон літньої ночі. Венеційський купець. Король Лір.

9 клас

Байрон Дж. Корсар. Манфред; *Бомарше П.* Весілля Фігаро; *Вольтер.* Кандід, або Оптимізм; *Гоголь М.* Ревізор. Мертві душі; *Гофман Е. Т. А.* Золотий горнець; *Грибоєдов О.* Лихо з розуму; *Гюго В.* Знедолені; *Гете Й. В.* Вибрані поезії; *Лермонтов М.* Демон. Маскарад; *Міцкевич А.* Пан Тадеуш; *Петефі Ш.* Витязь Янош; *По Е. А.* Вибрані новели; *Пушкін О.* Цигани. Борис Годунов; *Санд Жорж.* Консуело; *Словацький Ю.* Мазепа; *Філдінг Г.* Історія Тома Джонса, знайди; *Фонвізін Д.* Недоросток; *Шеллі П. Б.* Звільнений Прометей. З лірики; *Шіллер Ф.* Дон Карлос. Підступність і кохання.
